

KULTURA, ETYKA I TRADYCJA ŁOWIECKA

PORADY OGÓLNE: Bardzo proszę o zaznajomienie się z tym, tak naprawdę to znajomość i postępowanie zgodnie z etyką i prawem łowieckim czyni nas myśliwymi a nie rzeźnikami. Dodatkowa porada: na egzaminie można zaplusować przytaczając do wielu wypowiedzi swoje przemyślenia oraz punkt widzenia pasjonata kultury łowieckiej. Aby było Ci łatwiej skonkretyzować tak szerokie pojęcie jakim jest tradycja, kultura oraz etyka, komisja Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich przyjęła zbiór zasad który jest ogólnie przyjęty. Nie oznacza to, że nie należy (a wręcz wskazane jest) tworzenie nowych tradycji oraz obyczajów.

Zbiór zasad etyki, tradycji i zwyczajów łowieckich

Przyjęty przez:

Komisję Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich
Naczelnej Rady łowieckiej
Przyjęty przez Naczelną Radę Łowiecką
6 czerwca 1992 r.

ZBIÓR ZASAD ETYKI

1. Myśliwi zorganizowani w Polskim związku Łowieckim realizują cele polskiego łowiectwa. Przynależność do Polskiego Związku Łowieckiego jest świadomie i dobrowolnie przyjętym obowiązkiem - statutowym i moralnym- czynnego uczestniczenia w rzetelnym wykonywaniu wszystkich zadań naszej Organizacji , a prawo posiadania i używania broni myśliwskiej do celów zgodnych ze statutem PZŁ i regulaminem wytwarza poczucie zwiększonej odpowiedzialności.
2. Myśliwy za swój podstawowy obowiązek uważa rzetelne przestrzeganie norm prawa łowieckiego oraz pełne podporządkowanie się wymogom dyscypliny organizacyjnej.
3. Myśliwy nie ogranicza swego udziału w łowiectwie wyłącznie do wykonywania polowania. Troski o hodowlę i ochronę zwierzyny nie pozostawia kolegom. Wykonując polowanie i inne czynności związane z gospodarką łowiecką ma na względzie dobro przyrody ojczystej, jej

Kultura, etyka i tradycja łowiecka

- zachowanie dla przyszłych pokoleń, wykazuje dbałość o środowisko przyrodnicze człowieka i równowagę ekologiczną.
4. Myśliwy nie szuka w uprawianiu łowiectwa korzyści materialnych, myślistwo bowiem nie może być środkiem do ich osiągania. Najcenniejszą korzyścią myśliwego jest obcowanie z przyrodą oraz doznawanie przeżyć łowieckich i radości w gronie braci myśliwskiej.
  5. Materialnym wyrazem sukcesu myśliwego są trofea. Zdobyte trofea myśliwy darzy szczególnym szacunkiem, preparuje je i konserwuje, a udostępnienie na wystawy uważa za zaszczytny obowiązek.
  6. Myśliwy stale pogłębia swą wiedzę zarówno w dziedzinie ekologii i gospodarki łowieckiej, jak również historii i tradycji polskiego łowiectwa. Jest stałym czytelnikiem książek i czasopism o tematyce łowieckiej.
  7. Myśliwy uczestniczy w realizacji zadań statutowych PZŁ, angażując całą swą wiedzę i doświadczenie.
  8. Myśliwy podczas wykonywania polowania oraz prac hodowlanych w łowisku kieruje się zasadą nadrzędności gospodarki rolnej i leśnej- współdziała z właścicielami gruntów w trosce o ochronę zwierzyny.
  9. Przebywając w łowisku myśliwy okazuje szacunek dla pracy rolnika i leśnika. Swoim zachowaniem stwarza atmosferę wzajemnej życzliwości.
  10. W kontaktach z ludnością zamieszkałą na dzierzawionym terenie myśliwy swoim postępowaniem przyczynia się do utrwalenia dobrej opinii o Polskim Związku łowieckim, popularyzuje wiedzę o nowoczesnym łowiectwie, stara się pozyskać dla niego sprzymierzeńców, zwłaszcza wśród młodzieży.
  11. Przyjęte na siebie obowiązki organizacyjne myśliwy wykonuje rzetelnie. Zaufanie i wdzięczność kolegów są jedyną za nie rekompensatą.
  12. Myśliwy wrażliwy jest na problemy społeczności lokalnych i w miarę możliwości stara się pomóc w ich rozwiązywaniu.
  13. Myśliwy dba o mienie koła łowieckiego. Swe materialne zobowiązania wobec Związku reguluje punktualnie i rzetelnie.
  14. Myśliwi solidarnie uczestniczą we wszystkich pracach organizowanych przez koło łowieckie, proporcjonalnie do swych możliwości fizycznych, sprawności i umiejętności.
  15. Myśliwy, uczestnicząc w życiu Związku posługuje się w mowie i piśmie tradycyjnym słownikiem łowieckim doskonaląc jego znajomość.
  16. Myśliwy nie powoduje w łowisku nadmiernego niepokoju.

Kultura, etyka i tradycja łowiecka

17. W życiu organizacyjnym i w czasie p[olowań myśliwy stosuje zasadę równości wszystkich członków PZŁ. W stosunku do kolegów, członków naganki, gości i innych osób jest uprzejmy, lojalny i koleżeński. Cechuje go szacunek i życzliwość wobec kolegów oraz gotowość okazywania im pomocy. Przyczynia się do zachowania dobrej atmosfery podczas wspólnych imprez, taktownie odnosi się do współuczestników polowań. Podporządkowuje się poleceniom kolegów pełniących obowiązki funkcyjne. Jest punktualny i słowny. Służy radą mniej doświadczonym kolegom.
18. Szczególnym szacunkiem i taktowną opieką otacza najstarszych wiekiem myśliwych, którzy z powodu ograniczonej sprawności fizycznej nie są w stanie w pełni uczestniczyć w polowaniach i pracach gospodarczych w łowisku. Przeznacza dla kolegów starszych i niepełnosprawnych wygodniejsze miejsca w pojazdach. W czasie polowania udziela im pomocy przy poszukiwaniu lub patroszeniu i przenoszeniu zwierzyny.
19. Myśliwy traktuje naganiaczy z szacunkiem i należytą troską, zapewniając im odpowiednie posiłki i chwile odpoczynku. Stara się o utrzymanie koleżeńskiej atmosfery między myśliwymi i naganką
20. Myśliwy dba o etyczny stosunek do zwierzyny. Poszukiwanie rannej zwierzyny myśliwy uważa za swój moralny obowiązek, a odnaleziona sztuka dostrzeliwuje w sposób humanitarny. Nie wyręcza się naganiaczami przy poszukiwaniu rannej zwierzyny grubej.
21. Myśliwy nigdy nie traktuje strzału do zwierzyny jako treningu strzeleckiego.
22. Poszanowanie i godne obchodzenie się z odstrzeloną zwierzyną świadczy nie tylko o kulturze myśliwego, ale także wyraża jego szacunek do przyrody.
23. W czasie polowania myśliwy zachowuje umiar i opanowanie by ni dopuścić, żeby pasja myśliwska nie przerodziła się w zachłanność. Dobry myśliwy- to niekoniecznie ten, który zostaje królem polowania.
24. Myśliwy umie wstrzymać się od strzału, jeżeli okoliczności wskazują na brak szansy ucieczki zwierza lub podniesienia strzelonej sztuki. Powstrzymuje się również od dania strzału do zwierzyny w przypadku wątpliwego własnego pierwszeństwa.
25. Myśliwy jest świadom bogatego dorobku polskiego łowiectwa, które stara się godnie reprezentować w kontaktach z myśliwymi- cudzoziemcami.
26. Dokonując odstrzałów selekcyjnych myśliwy ma na uwadze nie tylko sucha treść kryteriów, ale również swoją rolę, jaką pełni w przyrodzie.

27. Myśliwy dba o bezpieczeństwo na polowaniu. Poluje zawsze ze sprawdzoną bronią, zna jej cechy techniczne. Jest świadom swych umiejętności strzeleckich, które stale doskonali.
28. Spory powstałe w czasie myśliwi rozstrzygają w atmosferze koleżeńskości i zgodnie z przyjętymi zasadami.
29. Przebiegowi polowania towarzyszy zachowanie zwyczajów łowieckich, a przede wszystkim pasowanie na myśliwego, podawanie "złomu", urządzenie pokotu i używanie sygnałów myśliwskich.
30. Na polowaniu myśliwy występuje w estetycznym ubiorze myśliwego, odpowiadającym tradycji, ale też uwzględnia zwyczaje w jego środowisku.
31. Myśliwy otacza opieką psa myśliwskiego- towarzysza i pomocnika swych łowów. Dbą o zaspokojenie jego potrzeb, nie zmusza do wysiłku ponad jego możliwości. Użytkując psa myśliwskiego wystrzega się powstawania konfliktów z otoczeniem. Starzejący się pies myśliwski zasługuje na zapewnienie mu spokojnej starości.
32. Ograniczając liczebność szkodników w łowisku myśliwy wykazuje szczególną rozagę oraz unika zatargów z miejscową ludnością.
33. Wątpliwości związane z zachowaniem etyki myśliwy rozstrzyga we własnym sumieniu zgodnie z prawem i zwyczajami łowieckimi.

ZWYCZAJE I CEREMONIAŁ ŁOWIECKI

1.Posługiwanie się językiem łowieckim

Geneza polskiego języka łowieckiego sięga zamierzchłych czasów. Kształtował się on na przestrzeni setek lat, wzbogacany ciągle rozwojem praktyki i wiedzy łowieckiej. Wpływały na niego przemiany społeczne i gospodarcze. W obrzędach myśliwskich przestrzegano obowiązku stosowania języka łowieckiego na łowach i gronie braci łowieckiej. W poemacie *Filis* (XVI wiek) Sebastian Klonowicz pisze:

*Już gębę trąbą zwać u charta musi
kto raz myśliwskiej polewki zakusi
zająca kotką, ucho już nie uchem
musi zwać słuchem
tłustego skromnym, prędkiego ciekawym
musi zwać, kto chce być myśliwcem prawym*

Język łowiecki był zawsze - i jest nim dzisiaj- językiem żywym, podlega stałemu rozwojowi. Powstają nowe określenia, życie wycofuje z terminologii łowieckiej nieaktualne pojęcia.

Słowniczek myśliwego:

A

1. **Ambona** - stanowisko myśliwskie, wieżyczka, myśliwskie zbudowane nad ziemią na słupach, czasem na drzewie, zbudowana z drewna, rzadziej z metalu.
2. **Anons** - głos psa oznajmujący znalezienie zwierzyny, inaczej oszczek,
3. **antabka** - bączek - uchwyt do mocowania paska broni myśliwskiej,
4. **Apel** - sygnał rozpoczęcia polowania, posłuszeństwo psa myśliwskiego,
5. **Aportowanie** - przynoszenie przez psa myśliwskiego strzelonej zwierzyny lub postrzałków,
6. **Awantaż** - odchylenie kolby w prawo lub w lewo od osi lufy,

B

7. **Badyle** - poroże losia w formie rosoch, czyli prostych odnóg, a nie łopat; również kończyny jelenia, losia.
8. **Badylarz** - łos byk, o porożu w kształcie krótkiej tyki z długimi palczastymi odnogami,
9. **Bałamut** - pies gończy gubiący trop lub głoszący ptaka,
10. **Bałwanek** - wypchany ssak (najczęściej zając, królik) służący do nauki polowania ptaka łowczego; kukła dzikiej kaczki, puszczana na wodę wabi inne kaczki,
11. **Baran** – samiec muflona
12. **Barłóg** - legowisko dzików lub niedźwiedzi,
13. **Basior** – samiec wilka
14. **Basista** - jeleni byk wyróżniający się grubym głosem,
15. **Bekowisko** - okres godowy danieli lub miejsce godów danieli,
16. **Berło** - drążek na który sadza się ptaka łowczego,
17. **Biała broń** - broń do walki wręcz (miecze, szable, bagnety itp.) We współczesnym łownictwie kordelas i nóż.
18. **Biała stopa** - białe pole - teren całkowicie pokryty śniegiem.
19. **Białożór** - sokół norweski. Ptak drapieżny z rodziny sokołów. Wyjątkowo rzadki, wysoko ceniony w sokolnictwie, czyli w polowaniu przy użyciu ułożonych, wytresowanych ptaków drapieżnych.
20. **Biegi** – nogi dzika
21. **Bielenie** - zdejmowanie skóry z ubitej zwierzyny,
22. **Bobrowanie** - przeszukiwanie terenu przez zwierzęta,
23. **Bobrowisko** - osiedle bobrów,

24. **Bokobrody** - kępki dłuższych włosów, wyrastające na policzkach rysia, dzika, jenota,
25. **Bok** - inaczej nadlufka - broń myśliwska o dwóch lufach ułożonych pionowo,
26. **Broda** – 1. narośl pokryta dłuższym włosem, zwisająca pod szyją losia; 2. dolna część grzywy jelenia byka; 3. pęk piór na szyi gluszcza,
27. **Brok** - dawna nazwa bardzo drobnego śrutu,
28. **Bródka** - płaska szczoteczka z krótkich piórek, osadzonych tuż przy nasadzie ogona słonki. Trofeum myśliwskie.
29. **Bruzda** – 1. wgłębienie na tykach poroża jeleniowatych; 2. wgłębienie w profilu gwintowania lufy,
30. **Buchtowanie** - rycie w ziemi przez dziki w poszukiwaniu żeru,
31. **Buchtowisko** - miejsce zryte przez dziki,
32. **Bukowisko** - okres godowy i miejsce godów losi,
33. **Bulgot** - głos wydawany przez koguty cietrzewia podczas toków
34. **Burknięcie** - odgłos zrywającego się z ziemi jarząbka,
35. **Byk** - samiec żubra, losia, jelenia, daniela
36. **Byk stadny** - jeleni byk, władający chmarą w okresie rykowiska,

C

37. **Cap** - samiec kozicy,
38. **Cewki** - nogi sarny
39. **Chłyst** - młody jeleni byk, który w czasie rykowiska przebywa w pobliżu chmary
40. **Chmara** - stado żubrów, jeleni, losi, danieli,
41. **Chorągwie** - inaczej flagi - fragmenty scypułu zwisające z tyk jelenia w czasie wycierania,
42. **Chrap** - głos losia byka w czasie bukowiska,
43. **Chrapanie** - głos wydawany przez słonkę w trakcie lotu godowego (ciagu),
44. **Chrapy** - nozdrza żubra, zwierzyny płowej, muflona, kozicy,
45. **Chyb, chyra** - pasmo wyjątkowo długiej i gęstej szczeciny na karku dzika. Rozdrażniony, zaniepokojony dzik stroszy chyb - gw. Stawia chyb.
46. **Ciąg** – 1. przelot dzikich kaczek lub gęsi na wodę rano lub wieczorem; 2. loty godowe słonek
47. **Ciągnięcie** - powolne poruszanie się, wędrowanie żubrów, zwierzyny płowej, muflonów,
48. **Ciec** - ucieczka piesza kuraków,
49. **Ciecier** - cietrzew kogut,
50. **Ciecieruk** - młody cietrzew kogut
51. **Ciecioraka** - kura cietrzewia,

52. **Cieczka** - okres godowy lisów, wilków, borsuków, jenotów, psów,
53. **Cieki** - nogi ptaków, kuraków
54. **Ciele** - żubr, jelen, daniel w pierwszym roku życia
55. **Cuch** - węch psa myśliwskiego
56. **czarna stopa** - teren pozbawiony pokrywy śnieżnej,
57. **czemchanie** - wycieranie poroża ze scypułu,
58. **czternastak** - jelen byk o siedmiu odnogach na każdej tyce,
59. **czochrać się** - wycieranie o drzewa jeleni lub dzików,
60. **czuszykanie** - głos wydawany przez koguta cietrzewia podczas toków,
61. **czyrykanie** - głos wydawany przez zwołujące się kuropatwy,
C
62. **Ćwik** - stary, dobrze ułożony ptak łowczy
D
63. **Darniak** - samiec sarny (rogacz) o wybitnie słabych parostkach i malej tuszy
64. **Darz Bór !** -1. Myśliwskie pozdrowienie. Niech bór (obficie) darzy, obdarowuje; 2. Uroczysty sygnał myśliwski, grany na sygnalówce.
65. **Daszek** - posyp - paśnik dla kuropatw lub bażantów
66. **Dławienie** - duszenie zwierzyny przez drapieżniki czworonożne
67. **Dojść postrzałka** - odszukać raną, postrzeloną zwierzynę.
68. **Dołowanie** - umieszczanie strzałów poniżej miejsca celowania
69. **Do puli** -(polowanie do puli) polowanie zbiorowe, po którym każdy jego uczestnik otrzymuje jednakową ilość zwierzyny, bez względu na to, ile sztuk sam upolował. Zazwyczaj dotyczy polowania na zwierzynę drobną i ptactwo.
70. **Drapieżnik duży** - w Polsce niedźwiedź, ryś, wilk. Obecnie wszystkie gatunki pod ochroną.
71. **Drapieżnik mały** - gatunki łowne w Polsce to borsuk, lis, jenot, norka amerykańska, kuna leśna, kuna domowa, tchórz.
72. **Dryling** - trójlufka - myśliwska broń palna o trzech lufach. Najczęściej dwie lufy gładkościenne do strzelania śrutem i jedna lufa gwintowana do strzelania kulami.
73. **Dubeltówka – dwururka** - śrutowa broń myśliwska o dwóch lufach ułożonych poziomo obok siebie,
Dublet - ustrzelenie dwóch sztuk zwierzyny dwoma kolejnymi strzałami
74. **Dwudwudziestak** - jelen byk noszący wieniec o jedenastu odnogach na jednej tyce
75. **Dwudziestak** - jelen byk o dziesięciu odnogach na jednej tyce
76. **Dwudziestka** - śrutowa broń myśliwska kaliber 20

77. **Dwunastak** (jelen dwunastak) -samiec jelenia, w którego porożu przynajmniej jedna tyka ma sześć odnóg.
78. **Dyndować** - o lisie, borsuku wilku lub jenocie - biec truchtem,
79. **Dziesiątak** (jelen dziesiątak) -samiec jelenia, w którego porożu przynajmniej jedna tyka ma pięć odnóg.
80. **Dzikarz** - pies myśliwski używany do polowań na dziki,
81. **Dziwerówka** - strzelba myśliwska o lufach wykonanych ze stali damasceńskiej
82. **Dzwonić strychulcem** - o psie myśliwskim, machać ogonem
E
83. **Ekspres** - łamana broń myśliwska kulowa o dwóch lufach
84. **Elaboracja** - własnoręcznie wykonywanie śrutowej amunicji myśliwskiej
85. **Eżektor** - wyrzutnik łusek w myśliwskiej broni łamanej,
F
86. **Fafle** - obwisłe górne wargi psa myśliwskiego – wyżła
87. **Fajki** - kły z górnej szczęki odyńca (samca dzika). Wraz z szablami, klami z żuchwy, stanowią trofeum myśliwskie.
88. **Farba, posoka** - krew zwierzyny.
89. **Farbować** - zostawiać krew na tropie,
90. **Fartuszek** - pęk jasnych włosów przy sromie sarny
91. **Fiołek** - gruczoł zapachowy u lisa znajdujący się przy nasadzie ogona,
92. **Fladry** - sznury z czerwonymi szatkami, służyły do polowań na wilki
93. **Flagi** - fragmenty scypułu zwisające z tyk jelenia w trakcie wycierania poroża
94. **Flanka** - skrzydło myśliwych zagięte w kierunku miotu
95. **Flankować** - obstawiać stanowiska na flankach,
96. **Fryc** -myśliwy młody stażem, niedoświadczony.
G
97. **Gach** – samiec zająca
98. **Gamrat** - odyniec w okresie huczki
99. **Gastrolity** -u ptactwa - drobne kamyki, polykane wraz z pokarmem. Ulokowane w tzw. żołądku mięśniowym pomagają w rozcieraniu twardego pożywienia.
100. **Gawra** - zimowe legowisko niedźwiedzia
101. **Gęba** - pysk żubra
102. **Głędzenie** - głos wydawany przez łanię
103. **Głosić** - oznajmianie przez pasa, znalezienia tropu lub osaczenie zwierzyny
104. **Głownia** - klinga, ostrze białej broni - kordelasa, szabli itp.
105. **Gomół** - jelen byk po zrzuconiu poroża

106. **Gon** – 1. okres godowy kozic; 2. głos psów podczas pędzenia zwierzyny w miocie,
107. **Gońka** - sarna koza grzejąca się poza okresem rui
108. **Gra** - szczekanie psów gończych idących po tropie
109. **Grabarz** - pies myśliwski zakopujący odnalezioną zwierzynę
110. **Grandle** - haki, pniaki - u jeleniowatych - szczątkowe kły w szczęcie górnej.
111. **Grot** – 1. odnoga kończąca tykę w parostkach kozła; 2. zakończenie odnogi w wieńcu jelenia byka
112. **Gruby** - (gruby dzik) - duży, wyjątkowo okazały zwierz.
113. **Gryzawka** - pędy wierzby lub osiki nasyczone solą, przeznaczone do obgryzania przez zające
114. **Grzywa** - gęsta długa sierść na szyi i karku żubra, losia, jelenia lub na grzbiecie kozicy
115. **Guzikarz** - młody kozioł o porożu w kształcie niskich stożków, guzików
116. **Guziki** - zwykle pierwsze poroże kozła
117. **Gwizd** – 1. ryj dzika; 2. głos słonki i jarząb
H
118. **Haki** – 1. inaczej grandle, szczątkowe kły jelenia w górnej szczęcie; 2. rogi kozicy
119. **Huczka** - okres godowy dzików inaczej lochanie
I
120. **Igły** - rogowe igielki u leśnych kuraków wyrastające po bokach palców, zanikające po tokach
121. **Igrzysko** – toki głuszców lub miejsce toków głuszców
J
122. **Jasła** - drabina na którą kładzie się karmę dla zwierzyny płowej,
123. **Jastrzębnik**- dawniej myśliwy polujący z jastrzębiem
124. **Jazgot** - ujadanie wilków lub psów
125. **Jaźwiec** – borsuk
126. **Jednorurka** - myśliwska broń o jednej lufie gładkiej
127. **Jucha** - farba (krew) niedźwiedzia
K
128. **Kaliber** - średnica lufy broni palnej,
129. **Kalibrownik** – przyrząd służący do sprawdzania i korygowania kalibru naboi śrutowych,
130. **Kamionka** - kuna domowa,
131. **Kantak** - pazur na tylnym palcu ptaka drapieżnego,
132. **Kapelusznik** - staropolska nazwa bardzo starego odyńca,
133. **Kapitalny** - samiec zwierzyny płowej noszący medalowe poroże,

134. **Kaptur** - nakrycie głowy ptaka łowczego, inaczej kapa,
135. **Karawan** - pojazd przystosowany do transportu upolowanej zwierzyny.
136. **karmisko** - miejsce wykładania karmy dla zwierzyny,
137. **Kądział** - owłosienie szyi, karku i garbu żubra,
138. **Kąpielisko** - miejsce kąpeli dzików i zwierzyny płowej,
139. **Kęsy** - zająady - kły drapieżników.
140. **Kipiec** - ucieczka na oślepię zająca,
141. **Kiść** – 1. pęk białych włosów u borsuka; 2. zakończenie ogona żubra,
142. **Koło łowieckie** - podstawowa jednostka organizacyjna Polskiego Związku Łowieckiego. Koło łowieckie zajmuje się gospodarką łowiecką, w tym polowaniem, w dzierzawionym przez siebie obwodzie łowieckim.
143. **Komora** - klatka piersiowa zwierzyny grubej
144. **Kita** - 1. ogon małego drapieżnika; 2. rząd pokotu, w którym układa się upolowane małe drapieżniki; 3. lis (w zaniku).
145. **Kitka** - bródka kozicy,
146. **Klamra** - skrzydło linii myśliwych,
147. **Kłapak** - młoda, zwykle nielotna kaczka,
148. **Kłapanie** - pierwsza zwrotka pieśni głuszcza,
149. **Kłaskanie** - trzecia zwrotka pieśni głuszcza, inaczej korkowanie,
150. **Klekotka** - kołatka, służąca do straszenia zającej w czasie pędzenia,
151. **Klempa** – samica losia inaczej losza
152. **Kluczka** - odskok zwierza w bok podczas ucieczki
153. **Kłańce** - zęby wilka,
154. **Kłapać** - odgłos wydawany przez dzika w stanie podniecenia,
155. **kłaść**- ubić zwierza celnym strzałem,
156. **kłuć** - dobić zwierza kordelasem,
157. **Kniazienie** - odgłos wydawany przez przestraszonego zająca
158. **kobylarz** - stary, bardzo duży wilk,
159. **kocioł** - sposób polowania na zające
160. **kokanie** - głos wydawany przez cieciorkę
161. **kokcielić**; o pardwach i cietrzewiach - wydawać głos
162. **kołatka** - przyrząd służący naganiaczowi do straszenia zwierzyny
163. **kołnierz** - długie piórko wokół szyi koguta bataliona
164. **komora** - klatka piersiowa zwierzyny,
165. **kopnięcie** - uderzenie kolby broni myśliwskiej w ramię podczas strzału
166. **kopno** - legowisko zająca w śniegu
167. **kopyra** - gwarowa nazwa zająca
168. **Kordelas** - długi, prosty nóż myśliwski, służący dawniej do dobijania (skłuwania) rannej zwierzyny. Obecnie myśliwska broń paradna.
169. **Korkowanie** - trzecia zwrotka pieśni głuszcza

- 170.**Korona** - co najmniej trzy odnogi w górnej części wieńca jelenia
171.**koryto dzicze** - ślad przejścia dzików w głębokim śniegu
172.**kosacz** - stary cietrzew
173.**kot** - nazwa zająca i rysia,
174.**kotlina** - zagłębienie w ziemi, stanowiące legowisko zająca w okresie bezśnieżnym
175.**koza** - samica sarny (siuta) i kozicy
176.**koziół** - samiec sarny (rogacz)
177.**kożuch** - futro zająca
178.**krajce** - brzegi dzioba jastrzębia,
179.**krechtanie** - głosy wydawane przez głuszce podczas zapadów,
180.**krektun** - jednoroczny głuszc nie biorący udziału w tokach,
181.**kreślić** - robienie śladów skrzydłami, podczas toków głuszca, cietrzewia,
182.**krykucha** - kaczka krzyżówka, wyhodowana w niewoli, do wabienia kaczorów w czasie wiosennych godów,
183.**krzyżak** - lis z ciemnym futrem i czarną pręgą wzdłuż grzbietu,
184.**krzyżak** - koziół o parostkach, których odnogi wyrastają na jednakowej wysokości i tworzą formę zbliżoną do krzyża,
185.**kudły** - długa sierść niedźwiedzia,
186.**kufa** - pysk psa myśliwskiego (wyżła),
187.**kulka** - haczyk służący do patroszenia ptactwa,
188.**kulkowanie** - patroszenie ptactwa za pomocą kulki,
189.**kureń** - nazwa gwarowa szalasu myśliwskiego,
190.**kurkówka** - dawna broń myśliwska o zewnętrznych kurkach,
191.**kuwiek** - piszczałka do wabienia ptaków,
192.**kwadruplet** - cztery celne, oddane bezpośrednio po sobie strzały,
193.**Koźlak** – młode sarny do 1 roku życia
194.**Kwiat** – ogon zwierzyny płowej i borsuka,
195.**kwiatek** - białe zakończenie kity lisa,
196.**Kwiel** - gwizdek służący do przywabiania ptaka łowczego
- L**
- 197.**Lampy** - oczy wilka,
198.**Latarnia** - łeb wilka,
199.**Legawiec** - pies myśliwski wystawiający zwierzynę,
200.**legowisko** - stałe lub czasowe miejsce odpoczynku zwierzyny,
201.**licówka** - lania prowadząca chmarę jeleni,
202.**linia** - szereg myśliwych ustawionych w równych odstępach podczas polowania zbiorowego,
203.**linijka** - pojazd konny służący do przejeżdżania myśliwych podczas polowania,

- 204.**lira** - ogon koguta cietrzewia o lirowato wygiętych skrajnych sterówkach.
Trofeum myśliwskie
205.**liszka** - samica lisa,
206.**lišciarka** - młode pędy drzew i krzewów, nasączone solą służące do dokarmiania zwierzyny zimą,
207.**lizawka** - urządzenie łowieckie służące do wykładania soli zwierzynie,
208.**locha** - samica dzika,
209.**lochanie** - huczka dzików,
210.**loftka** - śrut o średnicy powyżej 4,5 mm,
211.**loty** - skrzydła ptaków,
212.**lufa** - główna część broni palnej,
213.**lustro** - jasna plama na pośladkach zwierzyny płowej,
214.**lustro** - biała plama na barkach głuszca i cietrzewia,
215.**lusterko** - plamy na skrzydłach kaczek,
- Ł**
- 216.**łaja**-kilka sfor ogarów,
217.**łania** - samica jelenia i daniela,
218.**łanika** - młoda łania nie prowadząca cielaka,
219.**łapa** - noga zwierzęcia zakończona pazurami,
220.**ława** - sposób polowania zbiorowego, polegający na tym, że myśliwi idą razem z naganką,
221.**łojny** - tłusty, o zwierzynie w dobrej kondycji,
222.**łopatacz** - samiec łosia lub daniela noszący poroże w kształcie przypominającym łopaty,
223.**łopaty** - prawidłowa forma poroża łosia i daniela, przypominająca łopaty, w postaci szerokich, bocznie splaszczonych powierzchni
224.**łosza** - samica łosia, kłepa,
225.**łoszak** - młody łoś,
226.**łowiec** - staropolska nazwa myśliwego,
227.**łowny** - samiec jeleniowatych, który osiągnął pełnię rozwoju osobniczego,
228.**łowcy** - staropolskie określenie polowania,
229.**łoże** - drewniana część broni myśliwskiej, osada (kolba i szyjka),
230.**łupież** - wypchana skóra ptaka służąca do układania ptaka łowczego,
231.**łyżka** - ucho zwierzyny płowej,
232.**łzawica** - dołek łzowy w przednim kącie oka jelenia i daniela,
- M**
- 233.**maisz, maiż** - młody niedoświadczony ptak łowczy,
234.**majak** - czółno zamaskowane trziną lub gałęziami, do polowań na ptactwo wodne,

- 235.**malowanie** - wycieranie się dzików i jeleni o drzewa po wyjściu z babrzyska,
236.**mamrotanie** - mruczenie niedźwiedzia,
237.**marcowanie** - okres godowy u rysia i żbika,
238.**marczak** - zając urodzony w marcu,
239.**markowanie** - zaznaczanie przez wyźła obecności zwierzyny,
240.**marmurek** - białe plamy na sterówkach ogona głuszca,
241.**matecznik** - bezpieczna ostoja zwierzyny,
242.**Medalion** - spreparowana głowa z szyją i karkiem zwierza, ptaka.
243.**Medalowy** - (np. medalowy byk, rogacz) - zwierz o wyjątkowo dużym, mocnym trofeum, które po wycenie spełnia oficjalne, międzynarodowe kryteria nagrodzenia medalem.
244.**mener** - przewodnik psa myśliwskiego,
245.**michałek** - dubelt, pochodzący z drugiego lęgu,
246.**mieszek** - wabik na przepiórki,
247.**Miękkie** - żołądek i wnętrzności zwierzyny grubej
248.**mięsiarz** - pogardliwe określenie myśliwego za wszelką cenę dążącego do zdobycia zwierzyny,
249.**mikot** - wabik do wabienia kozłów,
250.**miot** – 1. część terenu z którego naganka pędzi zwierzynę podczas polowania zbiorowego, 2. młode zwierząt ssących urodzone z jednej ciąży,
251.**młódka** - młody ptak łowczy,
252.**mnich** - jeleni byk o porożu w kształcie niskich guzów,
253.**morda** - pysk drapieżników,
254.**możdżeń** - wyrostek kostny na czaszce jeleniowatych na którym nasadzane jest poroże,
255.**Mundur myśliwski** - uroczysty, wyjściowy ubiór myśliwski, którego wzorec został zatwierdzony przez Naczelną Radę Łowiecką. Składa się z ciemnozielonych spodni i marynarki, na której naszyte są myśliwskie dystynkcje. Guziki wykonane z poroża. Do pełnej gali zielony sznur parady i kordelas.
256.**murzyn** - młody kogut cietrzew,
257.**Mykita** - lis.
myłkus - samiec zwierzyny płowej o porożu wyraźnie zniekształconym,
258.**myszka** - młody piżmak,

N

- 259.**nadlufka** - broń myśliwska o lufach ułożonych pionowo,
260.**nadocznik** - druga odnoga wieńca jelenia byka lub łopaty daniela,
261.**naganiacz** - pomocnik myśliwego, którego zadaniem jest naganianie zwierzyny,

- 262.**naganka** - grupa naganiaczy współpracujących ze sobą na polowaniu zbiorowym,
263.**na pomyka** - sposób polowania na zające, polegający na tym, że myśliwy idzie przed siebie i strzela do napotkanej zwierzyny,
264.**narogi** - jadalne narządy wewnętrzne zwierzyny grubej,
265.**narzynacz** - pies myśliwski szarpiący i gryzący ubitą zwierzynę,
266.**nazimek** - młody zając urodzony w jesieni,
267.**nemrod** - żartobliwa nazwa myśliwego,
268.**niedokuna** - młoda kuna,
269.**niedolisek** - młody lis,
270.**niedostęp** - cecha tropu jeleniowatych, odcisk tylnego badyła nie dosięga odcisku przedniego badyła,
271.**niekoronny** - jeleni byk noszący wieniec, którego tyki nie mają koron,
272.**nielot** - młody ptak nie umiejący latać lub dorosły w okresie pierzenia,
273.**Nie strzelany** - o zwierzu - puszczonego bez strzału. Celowe powstrzymanie się myśliwego przed oddaniem strzału w okolicznościach, które strzał umożliwiając; 2. O zwierzu - ucieczka z miotu w sytuacji, w której różne okoliczności uniemożliwiły myśliwym oddanie strzału.
274.**nogawice** - gęste upierzenie na zgrzeblach głuszca,
275.**norowce** - psy myśliwskie przeznaczone do pracy w norach,
276.**nurek** - sokół ułożony do polowań, głównie na czaple, z wykorzystaniem pikowania (lotu nurkowego)

O

- 277.**obciąć** - ustalić za pomocą tropienia obecność zwierzyny w miocie,
278.**obcierka** - strzał raniący powierzchownie zwierza,
279.**objazd** - sposób polowania szczególnie na lisa, polegający na objeżdżaniu znajdującej się na polu zwierzyny tak aby zbliżyć się na odległość
280.**obkładanie** - przeszukiwanie przez psa myśliwskiego pola w celu wystawienia lub wypłoszenia ptactwa, (inaczej okładanie)
281.**ocznik** - pierwsza od róży odnoga wieńca jelenia i łopaty daniela,
282.**oczyć** - rozglądanie się zwierzyny,
283.**odbić** - odłączyć się od stada,
284.**odkapturzyć** - zdjąć kaptur z głowy ptaka łowczego,
285.**odnoga** - odgałęzienie tyki w porożu jeleniowatych,
286.**odprawa** - nagroda dla psów gończych w postaci patrochów upolowanej przy ich pomocy zwierzyny,
287.**odprzodówka** - dawna broń myśliwska ładowana od przodu,
288.**odtrąbić** - grać na sygnałówce, sygnały zakończenia polowania lub na śmierć ubitej zwierzyny,
289.**odtylcówka** - broń myśliwska ładowana od tyłu,

- 290.**odwiatr** - woń wydzielana przez strzeloną zwierzynę,
291.**odyniec** - samiec dzika powyżej 4 lat,
292.**odzew** - odezwanie się na trąbce, w odpowiedzi na sygnał myśliwski,
293.**oganiać** - obieganie przez jelenia byka chmary łań w czasie rykowiska,
294.**okno** - otwór wejściowy do nory lisa,
295.**Okręg łowiecki** - jednostka administracyjna Polskiego Związku Łowieckiego. Odpowiada podziałowi administracyjnemu kraju z roku 1975.
296.**Okręgowy łowczy** - przewodniczący zarządu okręgowego Polskiego Związku Łowieckiego. Zarząd okręgowy jest organem wykonawczym okręgowej rady łowieckiej.
297.**Okręgowa Rada Łowiecka** - w strukturach organizacyjnych Polskiego Związku Łowieckiego najwyższa władza łowiecka na szczeblu okręgu w okresie między okręgowymi zjazdami delegatów Polskiego Związku Łowieckiego.
298.**Omyk** - ogon zająca,
299.**Opalone** - brązowe lub czarne zabarwienie oręża dzika i haków jelenia,
300.**Opiekun stażysty** - doświadczony myśliwy, wyznaczony przez zarząd koła łowieckiego, sprawujący pieczę nad stażystą, kandydatem na myśliwego. Procedura zdobycia członkostwa Polskiego Związku Łowieckiego przewiduje roczny staż, w trakcie którego stażysta zapoznaje się z praktyczną stroną łowiectwa.
301.**Opolować** - objąć polowaniem część łowiska,
302.**Oręż** - trofeum myśliwskie z dzika - szable i fajki, czasem wieniec jelenia,
303.**Organista** - młody jeleni byk, który pierwszy rozpoczyna rykowisko,
304.**Osacznik** - dawna nazwa naganiacza,
305.**Osada** - łóże,
306.**Osadzanie zwierzyny** - zatrzymywanie w miejscu zwierzyny przez psa,
307.**Osiadła** - zwierzyna, która nie zmienia swojej ostoi,
308.**Osiemnastak** - jeleni byk o dziewięciu odnogach na każdej tyce,
309.**Oskrzydlić** - postrzelić ptaka w skrzydło,
310.**Osmużać** - obielić zająca lub królika (ściągnąć skórę),
311.**Ostatni kęs** - włożony w pysk strzelonej zwierzyny fragment złomu,
312.**Ostatni miot** - żartobliwie - myśliwska biesiada w terenie, organizowana bezpośrednio po polowaniu.
313.**Ostęp** - część lasu z ostoją zwierzyny,
314.**Ostoja** - teren stałego przebywania zwierzyny,
315.**Ostroga** - wyrostek z tyłu odnóży kuraków,
316.**Ostroga** - pierwszy sęk łopaty daniela,
317.**Ostrolotka** - trofeum z jednej z lotek w skrzydle cietrzewia i słonki,

- 318.**Ostry** - o psie - cięty,
319.**Oszczek** - szczekanie psa myśliwskiego, sygnalizujące znalezienie lub wytopienie zwierzyny,
320.**Oślada** - trop kury na śniegu,
321.**Otok** - długa smycz służąca do prowadzenia psa myśliwskiego,
322.**Otrąbić** - ogłosić koniec polowania sygnałem myśliwskim,
323.**Otropić** - ustalić miejsce przebywania zwierzyny za pomocą tropów,
324.**Owca** - samica muflona,
O
325.**Ósmak** - jeleni byk z wieńcem o czterech odnogach na każdej tyce
P
326.**Padać w ogniu** - zwierzyna, która po strzale pozostaje na miejscu,
327.**Pancerz** – 1. upierzenie piersi głuszcza; 2. zewnętrzna powłoka pocisku kulowego,
328.**paprać się** - piaskowa kąpiel ptaków,
329.**Paprzysko** - miejsce piaskowych kąpeli ptaków,
330.**Paradoks** - gwintowanie końca lufy w broni śrutowej,
331.**Parasol** - typ paśnika dla zwierzyny w kształcie parasola,
332.**Parkot** - woń jelenia byka podczas rykowiska,
333.**Parkoty** - okres godowy zające,
334.**Parostki** - poroże sarny kozła,
335.**Pastorał** - podpórka służąca do oparcia broni przy strzale
336.**Pasynek** - odnoga na łopacie łosia,
337.**Paszcza** - otwór gębowy niedźwiedzia, rysia, wilka i psa,
338.**Paśnik** - urządzenie łowieckie do zadawania karmy zwierzynie,
339.**Patrochy** - niejadalne wnętrzności zwierzyny,
340.**Patroszenie** - usuwanie wnętrzności strzelonej zwierzyny,
341.**Patry** - inaczej trzeszcze, oczy zająca,
342.**Perły** - zgrubienia i wyrostki na tykach jelenia i rogacza,
343.**Perukarz** - kozioł o porożu zdeformowanym w kształcie narośli, zwykle pokrytej scypulem, związane z utratą jąder,
344.**Pędzel** - inaczej wiecheć - kiść włosów na organach płciowych byka, tryka i dzika,
345.**Pędzelek** - kępka włosów na uchu rysia,
346.**Pędzenie** - naganianie zwierzyny przez naganek w kierunku myśliwych,
347.**Pętla** – 1. krótkie rzemyki służące przytrzymaniu ptaka łowczego; 2. splątane tropy zająca na śniegu,
348.**Pianie** - wydawanie ostrego głosu przez koguta bażanta,
349.**Piastun** - młody niedźwiedź, samiec pozostający z matką do następnego roku,

- 350.**Pielesz** - gniazdo ptaka drapieżnego,
351.**Pień** - wyrostek kostny na czole samców zwierzyny płowej, na którym osadzone jest poroże,
352.**Pierzenie się** - wymiana upierzenia u ptaków,
353.**Pies** - samiec borsuka, lisa i jenota,
354.**Pies podsokoli** - pies legawy (najczęściej wyżeł) współpracujący w czasie polowania z ptakiem łowczym
355.**Piórko malarskie** - ostrolotka u słonki,
356.**Piórkować** - dobijać postrzelonego ptaka,
357.**Pióro** - 1. ogólnie - ptactwo łowne (strzelać do pióra - polować na ptactwo); 2. Rząd pokotu, przeznaczony dla ubitego ptactwa; 3. Pióra chybu - długie i sztywne włosy na karku dzika. P. chyb. 4. Pióro (pierwsze, drugie, trzecie) - rok życia ptaka łowczego (pierwszy, drugi, trzeci)
358.**Piston** - inaczej kapiszon - splonka,
359.**Pistonówka** - strzelba kapiszonowa,
360.**Piszczalka** - wabik na jarząbki,
361.**Piszczec** - wydawanie głosu przez kozę,
362.**Plusk** - kielnia - ogon bobra,
363.**Płaszcz** - pancerz - zewnętrzna powłoka pocisku kulowego,
364.**Płochacz** - pies myśliwski do płoszenia zwierzyny z zarośli,
365.**Płowa zwierzyna** - jelenie, sarny, losie i daniela,
366.**Pniaki** - haki - grandle,
367.**Pochwa** - futerał na głównię białej broni myśliwskiej,
368.**Pocisk** - rażąca część naboju myśliwskiego,
369.**Podchód** - sposób polowania, podchodzenie zwierzyny na odległość strzału,
370.**Podeszwa** - spód stopy niedźwiedzia,
371.**Podrywać się** - zrywanie się ptaków do lotu,
372.**Podjazd** - rodzaj polowania, polegający na podjeżdżaniu do zwierzyny przez myśliwego furmanką lub saniami,
373.**Podkładacz** - myśliwy, który naprowadza psy na trop zwierzyny,
374.**Podkowa** - brązowy luk na piersi kuropatwy,
375.**Podlot** - młody ptak, zaczynający latać,
376.**Podpórka** - laska lub rozwidlony drążek do podparcia broni przy strzale,
377.**Podprowadzać** - zaprowadzić myśliwego na spotkanie ze zwierzyną,
378.**Podryw** - sposób polowania, polegający na strzelaniu do ptactwa płoszonego przez samego myśliwego,
379.**Podstrzelić** - strzelać do zwierzyny wychodzącej na sąsiada, podczas polowania zbiorowego,

- 380.**Poduszka** - baka - wypukłość na kolbie broni myśliwskiej, do której przykładają się policzki,
381.**Pojedynek** - samiec zwierzyny, wiodący samotny tryb życia,
382.**Pokot** – 1. rozkład - ogół zwierzyny ubitej na polowaniu; 2. upolowana zwierzyna, ułożona wg określonych zasad,
383.**Polano** - wiecha - ogon wilka,
384.**Pole** - teren na którym odbywa się polowanie,
385.**Pole** - rok pracy psa myśliwskiego,
386.**Polowanie indywidualne** - polowanie, w którym uczestniczy tylko jeden myśliwy - ew. z pomocnikiem.
387.**Polowanie zbiorowe** - polowanie, w którym uczestniczy przynajmniej dwóch myśliwych, współpracujących ze sobą.
388.**Polski Związek Łowiecki** - powstała w roku 1923. ogólnopolska organizacja łowiecka. Obecnie zrzeszenie, upoważnione na mocy ustawy "Prawo Łowieckie" do prowadzenia gospodarki łowieckiej na terytorium Polski. Skupia wszystkich myśliwych i wszystkie koła łowieckie.
389.**Położyć** - upolować celnym strzałem,
390.**Pomiatać** - wydawać potomstwo, u psów, borsuków, wilków i lisów,
391.**Pomruk** - głos wydawany przez jelenia byka i borsuka,
392.**Pomykać** - biec (o lisie, zając i królika),
393.**Ponowa** - świeży opad śniegu,
394.**Poprawka** - drugi strzał do tej samej zwierzyny,
395.**Poroże** - wyrostki kostne, nasadzone na móżdżeniach u jeleniowatych, zrzucane corocznie i ponownie nasadzone,
396.**Poryk** - jednorazowy, głośny ryk jelenia byka,
397.**Posadzić** - strącenie zdobyczy na ziemię przez ptaka łowczego,
398.**Poskromić** - zmusić ptaka łowczego do poddania się woli układającego,
399.**Posoka** - farba - krew zwierzyny grubej,
400.**Posokowiec** - pies myśliwski pracujący na farbie,
401.**Postrzał** - miejsce trafienia zwierzyny,
402.**Postrzałek** - zwierz raniony,
403.**Posyp** - daszek - paśnik dla kuropatw lub bażantów,
404.**Posznurować** - o lisie pobiec prosto,
405.**Prawka** - prawa lufa broni myśliwskiej,
406.**Prosić się** - wydawanie potomstwa przez lochę,
407.**Prośna** - ciężarna locha,
408.**Prowadzący polowanie** - myśliwy wyznaczony przez zarząd koła łowieckiego do kierowania polowaniem zbiorowym. Najwyższa władza na polowaniu zbiorowym.

- 409.**Prowadzenie** – 1. przewodzenie stada; 2. opieka samicy nad potomstwem,
410.**Przechera** - sprytny lis,
411.**Przecinka** - wycięta w lesie wizura lub ścieżka,
412.**Przelatek** - dzik urodzony w ubiegłym roku, Bez względu na płeć.
413.**Przelot** - patrz ciąg - loty na żerowiska,
414.**Przelot** - wiosenne i jesienne wędrówki ptaków do miejsc lęgowych lub na zimowiska,
415.**Przełaj** - w dawnej Polsce, jeden z ciężarów łowieckich, polegający na pilnowaniu zwierzyny zmieniającej swoją ostoję,
416.**Przesadzić** - przeskakiwanie zwierzyny przez linię myśliwych,
417.**Przesmyk** - stałe miejsca przechodzenia zwierzyny zmieniającej ostoję,
418.**Przestęp** - trop jelenia charakteryzujący się tym, że odcisk tylnego badyła przekracza odcisk badyła przedniego,
419.**Przetrzebić** - zmniejszyć znacznie liczbę zwierzyny,
420.**Przewód** - kanał w lufie,
421.**Przeziernik** - przyrząd celowniczy z otworem w środku, zastępuje szczerbinę,
422.**Przezimek** - zwierzyna urodzona poprzedniego roku,
423.**Przodownica** - lania, locha, owca prowadząca chmarę, watachę, stado,
424.**Przybitka** - korek z wojłoku lub tektury oddzielający śrut od prochu,
425.**Przyrzut** - szybkie przyłożenie broni do ramienia,
426.**Przyspiesznik** - urządzenie ułatwiające oddanie precyzyjnego strzału,
427.**Przystrzelanie broni** - wyregulowanie przyrządów celowniczych,
428.**Ptactwo łowne** - gatunki ptaków na które można polować (patrz: zwierzyna)
429.**Ptak łowczy** – ułożony i wykorzystywany do polowania na zwierzynę ptak drapieżny
430.**Ptak niskiego lotu** - ptak łowczy (najczęściej jastrząb) uderzający na zwierzynę z rękawicy sokolnika, z czatowni lub z lotu towarzyszącego
431.**Ptak wysokiego lotu** - ptak łowczy (najczęściej sokół) uderzający na zwierzynę z lotu (patrz: nurek)
432.**Ptaszarnia** - pomieszczenie dla ptaków łowczych,
433.**Ptaszniczka** - długa myśliwska broń palna, używana do polowań na ptaki,
434.**Pudło** - chybiony strzał,
435.**Puller** - obsługujący maszyny do podawania rzutków,
436.**Puścić bez strzału** - p. nie strzelany zwierz.
437.**Pyza** - nos żubra i losia,

R

- 438.**Racica** - rozdwojone kopyto zwierzyny płowej, żubra, kozicy, muflona i dzika,
439.**Raciczki** - szpile - wyrostki rogowe znajdujące się powyżej racic,
440.**Rakieta** - zaznaczenie strzału komorowego przez zwierzynę płową, podskok,
441.**Rana wlotowa** - rana postrzałowa, powstała w miejscu, w którym pocisk uderzył w tuszę zwierzyny.
442.**Rana wylotowa** - rana postrzałowa, powstała w miejscu, w którym pocisk, przeszywszy tuszę zwierzyny na wylot, wylatuje z tuszy.
443.**Rapcie** - racice dzika,
444.**Rapeta** - noga dzika,
445.**Remiza** - porośnięty krzewami i drzewami teren wśród pól,
446.**Repetier** - powtarzalna, kulowa broń myśliwska,
447.**Repetować** - przeladować broń po oddaniu strzału,
448.**Roczniak** - jednoroczne zwierzę,
449.**Rogacz** - kozioł - samiec sarny,
450.**Rogi** - kostne wyrostki z pochwami rogowymi na kościach czołowych żubra, kozicy i muflona,
451.**Rogować** - uderzać rogami, dotyczy również zwierzyny płowej,
452.**Rohatyna** - dawna myśliwska broń drzewcowa,
453.**Rojst** - bagniste i grząskie miejsce, zwykle ostoja losia,
454.**Rosochy** - poroże losia łopatacza,
455.**rozbić się** - rozproszyć, np. stado kuropatw czy wataha dzików,
456.**Rozdęcie** - uszkodzenie lufy polegające na rozszerzeniu średnicy lufy,
457.**Rozerwanie** - uszkodzenie lufy polegające na miejscowym rozerwaniu jej,
458.**Rozładowanie** - wyjęcie naboju z komory nabojowej i magazynka,
459.**Rozłoga** - rozpiętość tyk poroża zwierzyny płowej,
460.**Rozrzut** - odchylenie pocisków od idealnego toru,
461.**Rozpórka** - prawidło do suszenia skór zwierząt futerkowych,
462.**Róg** – 1. wabik na jelenia; 2. trąbka myśliwska,
463.**Róża** - pierścień kostny otaczający tykę u nasady w porożu zwierzyny płowej,
464.**Róża daszkowa** - róża o spadzistym kształcie,
465.**Rudel** – stado saren
466.**Ruja** - okres godowy,
467.**Rujka** - głos wydawany przez byka losia podczas pokrywania kłepy,
468.**Rujowisko** - zagłębienie w ziemi wykonane przez daniela, w którym odbywa się krycie łań,

- 469.**Rusznikarz** - rzemieślnik, zajmujący się wyrobem lub naprawą broni palnej,
470.**Ruszyć** - wypędzić zwierzynę z ostoi,
471.**Rwać się** - zrywanie się ptactwa,
472.**Ryczeć** - wydawanie głosu przez jelenie byki podczas rykowiska,
473.**Ryk** - głos jelenia byka podczas rykowiska,
474.**Rykoszet** - odbicie się kuli lub śrutu od przeszkody, zmieniające kierunek lotu pocisku,
475.**Rykowisko** - okres godowy jeleni,
476.**Rzucać** - wydawać potomstwa,
477.**Rzutek** - krążek z łupliwego materiału, będący celem przy strzelaniu sportowym z myśliwskiej broni śrutowej,
478.**Rzutkarz** - strzelający sportowo do rzutków,
S
479.**Sady** - zlatywanie się w jedno miejsce kaczek,
480.**Sadyba** -koliba - myśliwska kwatery.
481.**Sadlisty** - zwierzyna obrośnięta tłuszczem,
482.**Sadzić** - szybki bieg zwierzyny,
483.**Sagalaśówka** - dawna broń myśliwska, z końca XVIII wieku,
484.**Sak** - rodzaj sieci do łapania ptaków,
485.**Samopał** - kłusownicza broń, działająca samoczynnie po potrąceniu przez przechodzące zwierzęta,
486.**Samura** - locha,
487.**Sarnina** - dziczyzna z sarny,
488.**Scypół** - owłosiona, bogato ukrwiona skóra porastająca tworzące się poroże jeleniowatych,
489.**Sekundowanie** - naśladowanie przez wyzła innego, który wystawia zwierzynę,
490.**Selekcjoner** - myśliwy posiadający uprawnienia do wykonywania odstrzału selekcyjnego,
491.**Selekt** - sztuka przeznaczona do odstrzału selekcyjnego,
492.**Sęk** - wyrostek na łopacie daniela i losia,
493.**Sfora** – 1. rzemień do prowadzenia psów gończych, 2. kilka lub kilkanaście psów gończych,
494.**Siać** - duży rozrzut broni myśliwskiej,
495.**Siąg** - rozpiętość skrzydeł ptaków,
496.**Sidło** - kłusownicza pętla do łapania zwierzyny,
497.**Siekanie** - używane zamiast śrutu drobne kawałki ołowiu lub innego metalu,

- 498.**Sierść** – 1. uwłosienie zwierzyny; 2. określenie zwierzyny płowej i dzików przy układaniu pokotu,
499.**Sietnik** - mający pieczę nad sieciami w dawnej służbie łowieckiej,
500.**Siodło** - biała plama po obu stronach grzbietu muflona,
501.**Siuta** - koza, samica sarny
502.**Skalka** - w broni skalkowej, krzemień do krzesania isker,
503.**Skalkówka** - dawna broń myśliwska, odpalana iskrą ze skalki,
504.**Skarmiać** - zużycie karmy do karmienia zwierzyny,
505.**Skład** - postawa strzelecka myśliwego,
506.**Składać się** - podniesienie broni do dolka strzeleckiego,
507.**Składność broni** - dopasowanie broni do myśliwego,
508.**Skłuć** - dobić kordelasem postrzałka,
509.**Skłusować** - pozyskać nielegalnie zwierzynę,
510.**Skoki** – 1. nogi zająca; 2. część nóg ptaka,
511.**Skolenie** - głos lisa,
512.**Skrocz** - kłus losia, polegający na równoczesnym posuwaniu obu lewych badyli, a następnie obu prawych,
513.**Skrom** - tłuszcz zająca i królika,
514.**Skromny** - tłusty,
515.**Skrzekot** - nieplodny mieszaniec cietrzewia i gluszcza,
516.**Skrzydła** - flanki - ustawiane pod kątem prostym do linii myśliwych, krańcowe stanowiska,
517.**Słuchy**-uszy dzika, zająca i królika,
518.**Słupek**-siad na tylnych skokach zająca lub królika,
519.**Smuż** - skóra zająca i królika,
520.**Smycz** - rzemień lub linka do prowadzenia psa przy nodze,
521.**Sokolarnia** - miejsce hodowli ptaków łowczych,
522.**Sokolnictwo** - układanie i polowanie z ptakami łowczymi,
523.**Sokolnik** -dawniej myśliwy polujący z sokolem, dziś myśliwy polujący z ptakiem łowczym
524.**Solnik** - lizawka,
525.**Spadły** - słaby wychudzony zwierz,
526.**Spałowanie** - zdzieranie zębami przez jelenie, losie i daniela, kory z drzew,
527.**Spłonka** - część naboju myśliwskiego, służąca do zapalenia prochu,
528.**Spudłować** - nie trafić do zwierzyny,
529.**Spust** - język spustowy broni myśliwskiej,
530.**Spuścić** - zwolnić psa z otoku lub smyczy,
531.**Spuścić** - zestrzelić lecącego ptaka,

532. **Stanowić** - zatrzymanie przez psy gonionego zwierza, dające możliwość dojścia i oddania strzału myśliwemu,
533. **Stanowisko** - miejsce gdzie myśliwy oczekuje na zwierza,
534. **Starka** - samica ptaka wodząca młode,
535. **Staśmienie wieńca** - silnie splaszczone tyki poroża jelenia,
536. **Stawka** - noga lisa i borsuka,
537. **Stażysta** - kandydat na członka Polskiego Związku Łowieckiego, odbywający obowiązkowy staż w kole łowieckim, lub w ośrodku hodowli zwierzyny. P. opiekun stażysty.
538. **Stękanie** - głos byka jelenia i losia, przypominający stękanie,
539. **Stopa** - określenie powierzchni ziemi podczas polowania,
540. **Stopka kolby** - dolna część kolby długiej broni palnej, także myśliwskiej.
541. **Stożek przejściowy** - zwężanie się przewodu lufy za komorą nabożową,
542. **Stójka** - zatrzymanie się psa legawego, w charakterystycznej pozie, przed zwietrzoną zwierzyną,
543. **Strąbić** - zwołać myśliwych za pomocą trąbki,
544. **Stroik** - wabik na ptaki,
545. **Strugi** - przednie siekacze zająca i królika,
546. **Strychulec** - krótko obcięty ogon wyżła niemieckiego,
547. **Strzałowe** - opłata za pozyskaną zwierzynę,
548. **Strzelba** - śrutowa broń myśliwska,
549. **Strzelony** - zwierz trafiony śmiertelnie,
550. **Strzelić zwierza** - ubić, upolować.
551. **Strzyc** – 1. obgryzać rośliny; 2. nadstawiać uszu,
552. **Strzyże** - wąsy zająca,
553. **Suka** - samica psa, lisa, jenota lub borsuka,
554. **Suknia** - sierść zwierzyny płowej i dzika,
555. **Sygnalista** - myśliwy grający sygnały myśliwskie na sygnalówce.
556. **Sygnalówka** - myśliwska, metalowa trąbka do grania sygnałów myśliwskich,
557. **Syk** - jeden z głosów cietrzewia, wydawany podczas toków,
558. **Sylwetka** - obrys zwierza,
559. **Szabas** - przerwa w tokach cietrzewia podczas wschodu słońca,
560. **Szable** - kły z zuchwy dzika. Wraz z fajkami stanowią trofeum myśliwskie.
561. **Szarak** - - kot, kopyra, korpak - zając szarak.
562. **Szarawary** - długie włosy obrastające uda ssaków drapieżnych,
563. **Szarża** - atak dzika,
564. **Szczecina, szczeć** - włosy na ciele dzików,
565. **Szczek** - głos wydawany przez psy, lisy i sarny,
566. **Szczenna** - ciężarna suka,

567. **Szczerbinka** - część przyrządów celowniczych otwartych na lufie broni myśliwskiej,
568. **Szczotki** - igły - piórka u nóg koguta głuszca w okresie godowym,
569. **Szczuć** - gonić zwierzynę chartami,
570. **Szczwacz** - układacz chartów i ogarów,
571. **Szczwać** - polować z chartami,
572. **Szczwany** - zwierz doświadczony, chytry,
573. **Szczypce** - dawniej kleszcze do łapania borsuków żywcem,
574. **Szesnastak** - jeleni byk o ośmiu odnogach na tykach,
575. **Szesnastka** - broń śrutowa, kaliber 16,
576. **Szlak** - droga, którą często ciągnie zwierzyna,
577. **Szlakować** - tropić zwierzynę,
578. **Szlifowanie** - czyhitanie, głucha pieśń - ostatnia zwrotka pieśni głuszca,
579. **Sznur** - trop wilka lub lisa,
580. **Sznury** - fladry,
581. **Szpicak** - samiec zwierzyny płowej (sarny, daniela, jelenia, losia) w pierwszym porożu w kształcie szpiców - prostych tyk bez odnóg.
582. **Szpile** - raciczki,
583. **Szpilki** - igły,
584. **Szpony** - palce ptaków drapieżnych, uzbrojone w pazury,
585. **Sztucer** - myśliwska broń kulowa,
586. **Sztuka** - pojedynczy zwierz,
587. **Szyć** - strzelać wiele razy,
588. **Szydlarz** - samiec jeleniowatych o porożu bez odnóg,
589. **Szydło** – 1. ostre zakończenie tyk jelenia byka i kozła. 2. tyka jeleniowatych pozbawiona odnóg,
590. **Szyjka** - najwęższa część łoża, służąca za uchwyt broni,
591. **Szyna** - połączenie luf broni myśliwskiej śrutowej lub kombinowanej,
Ś
592. **Ściągać** – 1. wolne dochodzenie psa do zwietrzzonej zwierzyny, 2. zrywać strzeloną zwierzynę,
593. **Ścinka** - fragmenty okrywy włosowej zwierzyny, odcięte od tuszy przez uderzający pocisk.
594. **Ślady** - dawniej tropy, ogół znaków, pozostawionych przez zwierza : tropy, odchody, pozostałości po żerowaniu itp.
595. **Śladować** - tropić,
596. **Ślepia** - oczy drapieżników,
597. **Ślimy** - rogi muflona, Zakręcone na kształt barana owcy domowej. Trofeum myśliwskie
598. **Śrut** - ołowiane kulki, stanowiące pocisk naboju śrutowego,

- 599.**Śrutówka** - myśliwska broń śrutowa,
600.**Świeca** – 1. pionowy lot śmiertelnie postrzelonego ptaka, 2. rakiet - skok
zwierzyny płowej, rażonej strzałem na komorę,
601.**Świece** - oczy zwierzyny płowej,
602.**Świst** – 1. głos wydawany przez wydry w okresie godowym, 2.
ostrzegawczy głos wydawany przez muflony, kozice i tchórze,
603.**Świstanie** - głos wydawany przez słonkę w czasie ciągu,
T
604.**Tabakiera** - zakończenie ryja dzika,
605.**Tabun** - duże stado dzikich gęsi lub kaczek,
606.**Talerz** - lustro, chusteczka, serwetka - biała plama na zadzie
jeleniowatych,
607.**Tarzać się** - kąpać się w piasku, dotyczy jeleni i dzików,
608.**Tarzawisko** - suche, piaszczyste miejsce, w którym tarzają się jelenie i
dziki,
609.**Tchórek** - fretka,
610.**Teriery** - grupa psów myśliwskich, używana do polowań jako dzikarze,
płochacze i norowce,
611.**Toki** - gra godowa ptaków,
612.**Tokowik** - ptak, który pierwszy odzywa się na tokowisku,
613.**Tokowisko** - sadowisko - teren na którym ptaki odbywają gody,
614.**Ton główny** - korkowanie - trzecia zwrotka pieśni głuszca,
615.**Trafić** - ubić zwierzynę celnym strzałem,
616.**Trąbka brzoza** - wabik na losia,
617.**Trełowanie** - druga zwrotka pieśni głuszca,
618.**Tresura** - układanie psa myśliwskiego,
619.**Trofeum** - preparowane części zwierzyny łownej, zachowane przez
myśliwego na pamiątkę łowów.
620.**Trojak** - trójłufka,
621.**Troki** - pętle, rzemienne lub sznurowe, do noszenia ubitego ptactwa,
622.**Trop** - odciski stóp zwierząt na śniegu lub na ziemi,
623.**Tropienie** – 1. śledzenie zwierzyny po tropach, 2. dochodzenie
postrzelonej zwierzyny,
624.**Trop sfarbowany** - trop farbuje zwierzyny,
625.**Trop wejściowy** - trop prowadzący do tropionego miotu,
626.**Trop wyjściowy** - trop prowadzący na zewnątrz tropionego miotu,
627.**Trójłufka** - trzylufowa broń myśliwska, (dryling)
628.**Tryplet** - trzy celne strzały jednego myśliwego do różnych celów,
629.**Trzebienie** - usuwanie jader ubitej zwierzyny,
630.**Trzeszcze** – bałuchy – blaski – gały - oczy zająca

- 631.**Trzewik** - skórzana, czasem gumowa nakładka na kolbę, służąca do
przedłużenia kolby lub amortyzowania odrzutu,
632.**Trzymać** - osaczenie zwierzyny przez psy myśliwskie,
633.**Tumak** - kuna leśna,
634.**Tur** - wymarły ssak parzystokopytny. Protoplasta domowego bydła.
635.**Turzyca** - 1. sierść zająca i dzikiego królika. 2. rząd pokotu, przeznaczony
dla upolowanych zająca i królików.
636.**Tusza** - ciało ubitej zwierzyny grubej,
637.**Tuszką**-ciało ubitej zwierzyny drobnej,
638.**Tyka** - główna część poroża jeleniowatych,
U
639.**Ubić** - strzelić, ustrzelić, upolować zwierza.
640.**Ubranie** - ubarwienie ptaków,
641.**Uchodzenie zwierza** - ucieczka zwierzyny.
642.**Uciąć** - nagle przerwać pieśń tokową,
643.**Udziec** - udo zwierzyny grubej,
644.**Ugonić** - upolować z ptakiem łowczym
645.**Ukrócenie** - etap układania ptaka łowczego polegający na przełamaniu
jego lęku przed człowiekiem (sokolnikiem), psem, i koniem
646.**Unoszenie** - etap układania ptaka łowczego polegający na przełamaniu
jego lęku przed środowiskiem życia człowieka
647.**Uperlenie** - wyrostki kostne pokrywające tyki kozła i jelenia byka,
648.**Upolować** - zdobyć zwierzynę w czasie polowania,
649.**Uroczysko** – 1. odludne miejsce w kniei; 2. część łowiska,
650.**Urozenie** - rogi tura, żubra. Trofeum myśliwskie.
651.**Usmoł** - dzik o sukni oblepionej żywicą,
652.**Ustrzelić** - ubić zwierzynę,
653.**Uszy** - czuby z piór wyrastające z tyłu głowy samca bataliona,
654.**Uwabienie** - etap układania ptaka łowczego polegający na nauczaniu go
przyłatywania do sokolnika
W
655.**Wab** - wabienie - naśladowanie przez myśliwego głosów zwierząt lub
ptaków, mające na celu zbliżenie się lub sprowokowanie
656.**Wabidło** - służy do przywabiania ptaków łowczych (szczególnie sokołów)
z dużych odległości, wykonywane najczęściej ze skóry z przyczepionymi
skrzydłami
657.**Wabik** - przyrząd do wabienia zwierzyny łownej,
658.**Wachlarz** - ogon koguta głuszca,
659.**Wadera** - wilczyca - samica wilka,
660.**Waga** - stała ścieżka zwierzyny,

- 661.**Walić** - iść na myśliwego,
662.**Warchlak** - dzik w pierwszym roku życia, bez względu na płeć.
663.**Warczenie** - odgłosy wydawane przez rysia w okresie godów,
664.**Warowanie** - pozycja psa, leżenie,
665.**Wataha** - stado wilków lub dzików,
666.**Wąsacz** - stary kogut dropia,
667.**Wąsy** - długie pióra przy dziobie koguta dropia,
668.**Węglarz** - lis o ciemnym ubarwieniu pyska i stawek,
669.**Wiara myśliwska** - grupa myśliwych,
670.**Wiatr** – 1. węch psa myśliwskiego, 2. zapach zwierzyny,
671.**Widlica** - rozwidlenie odnogi lub tyki u jeleniowatych,
672.**Widłak** - jeleni byk lub kozioł mający na tyce dwie odnogi,
673.**Widlówka** - młoda kuropatwa po utracie środkowych sterówek,
674.**Wiecha** - polano,
675.**Wiecheć** - pędzel,
676.**Wieczny ósmak** - jeleni byk, który z roku na rok powtarza poroże w formie ósmaka,
677.**Wielotykowiec** - jeleni byk lub rogacz o porożu składającym się z więcej niż dwóch tyk,
678.**Wieniec** - poroże jelenia byka,
679.**Wieniec koronny** - wieniec zakończony koronami,
680.**Wieniec jednostronnie koronny** - wieniec z koroną na jednej tyce,
681.**Wietrznik** - nos zwierząt drapieżnych i psa,
682.**Wietrzyć** - badać otoczenie za pomocą węchu,
683.**Wilczek** - młody wilk,
684.**Wilczura** - futro z wilczych skór,
685.**Wilczyca** - wadera - samica wilka,
686.**Wilczy chód** - sposób poruszania się watahy wilków, polegający na stawianiu łap dokładnie w trop pierwszego wilka,
687.**Wilczy dół** - stosowana dawniej pułapka na zwierzynę, głównie wilki,
688.**Wiosła** - nogi ptaków wodnych,
689.**Wizurka** - przecinka w lesie, umożliwiająca obserwację lub oddanie strzału,
690.**Wlot** - miejsce trafienia zwierzyny,
691.**Włóczka** - wleczenie zabitego zwierzęcia w celu stworzenia tropu, do szkolenia psa lub zwabienia drapieżników,
692.**Włóczenie** - znoszenie przez borsuka ściółki do wyścielenia nory,
693.**Wnyk** - pętla do łapania zwierzyny przez klusowników,
694.**Wodzić** - prowadzić młode,
695.**Wtok** - wgłębienie w łusce naboju kulowego,

- 696.**Wybębnić** - wypłoszyć zwierzę z dziupli przez stukanie w pień drzewa,
697.**Wybijak** - przyrząd do wybijania splonki z łuski pocisku śrutowego,
698.**Wycena trofeum** - komisyjna wycena trofeum według międzynarodowych kryteriów jakości. W trakcie wyceny za poszczególne parametry trofeum - np. wagę, wymiary, objętość, piękno - przyznawane są punkty. Ich suma decyduje o przyznaniu medalu.
699.**Wyciąg** - urządzenie do wyciągania łuski z komory nabojoyej,
700.**Wycie** - głos wilka,
701.**Wyciec** - ucieczka po ziemi ptaków łownych,
702.**Wycieranie poroża** - ścieranie scypułu przez jeleniowate,
703.**Wycinek** - trzyletni dzik, samiec,
704.**Wyciskać** - wygonić zwierzynę z kryjówki,
705.**Wykot** - rodzenie młodych u sarny, muflona, kozicy, zająca i królika,
706.**Wylot** – 1. otwór przewodu lufy, 2. miejsce wyjścia kuli z tuszy strzelonej zwierzyny,
707.**Wypalić** - wystrzelić,
708.**Wypatroszyć zwierzynę** - usunąć z jamy brzusznej i klatki piersiowej narządy wewnętrzne - przewód pokarmowy, płuca, serce itd.
709.**Wypchnąć zwierzynę** - o naganiaczu lub psie - wypędzić, wypłoszyć zwierzynę.
710.**Wyprzedzenie** - mierzenie z broni przed cel,
711.**Wyrzutnik** - eżektor,
712.**Wystawić** - wskazywać zwierzynę przez psa lub innego myśliwego,
713.**Wziąć miot** - przeprowadzić polowanie na obszarze konkretnego miotu. P. miot.
714.**Wyżły** - grupa psów myśliwskich,
715.**Wżery** - rak - wgłębienia w lufie powstałe wskutek działania rdzy,
Z
716.**Zabawca** - pies gończy, który nie mogąc odnaleźć tropu, szuka i głośi w jednym miejscu,
717.**Zabiegać** - podbiegać na spotkanie z będącym w ruchu zwierzem,
718.**Zachodzić** - udawać się na stanowisko,
719.**Zaciąg** - opóźniony wystrzał, spowodowany nie właściwym spalaniem się prochu,
720.**Zacinać się** – 1. nagle zastygnięcie wyżyła w czasie okładania pola, 2. niesprawność broni,
721.**Zajady** - kęsy,
722.**Zajęczycza** - samica zająca,
723.**Zakład** - miot,
724.**Zalegać** - zatrzymanie się zwierzyny na wypoczynek,

- 725.**Zapady** - wieczorne przyloty kogutów głuszca na tokowisko,
726.**Zarzynanie** - zabijanie przez wilka zdobyczy,
727.**Zasadzanie głuszca** - umiejscowienie zapadającego wieczorem głuszca,
728.**Zasiadka** - oczekiwanie w ukryciu na zwierzynę,
729.**Zasięg** - granica skutecznego strzału,
730.**Zaśnieżyć się** - zagrzebywanie się w śniegu kuropatw i cietrzewi, podczas dużych mrozów,
731.**Zatrop** - miejsce w pobliżu tropu wejściowego do miotu,
732.**Zaznaczenie strzału** - reakcja ruchowa zwierzyny w zależności od miejsca trafienia,
733.**Zbarczyć** - postrzelić ptaka w skrzydło,
734.**Zdołować** - strzelić poniżej celu,
735.**Zestrzał** - miejsce, w którym stała zwierzyna w chwili oddania do niej strzału
736.**Zew** – 1. ryk jelenia podczas rykowiska, 2. wycie wilków,
737.**Zgasić** - ubić zwierza będącego w ruchu celnym strzałem,
738.**Zgórować** - trafić powyżej celu,
739.**Zgrać** - ustawić do oka przyrządy celownicze,
740.**Zgraja** - wataha - stado wilków,
741.**Zgryzać** - obgryzać pędy drzew,
742.**Zgrzebla** - ciek,
743.**Ziarniki** - oczy ptaków,
744.**Zimować** - przebywać w zimie w danym łowisku,
745.**Zimowisko** - miejsce spędzania zimy ptaków wędrownych,
746.**Zlatywanie** - sfruwanie koguta głuszca do kur na ziemię,
747.**Złoty** - gromadzenie się ptaków w jednym miejscu,
748.**Złaja** - laja - kilka sfor ogarów, większa liczba dzikarzy,
749.**Złamać się** - o ptaku trafionym czystym strzałem,
750.**Złożyć się** - przyjąć właściwą postawę strzelecką,
751.**Zostać w ogniu** - o zwierzynie, padać na miejscu po celnym strzale,
752.**Zrulować** - o zającu, zostać w ogniu,
753.**Zrzucać** - pozbycie się poroża przez jeleniowate,
754.**Zrzut** - tyka poroża zrzucana przez samce jeleniowatych,
755.**Zwierzyna czarna** - dziki,
756.**Zwierzyna drobna** - lisy, zające, króliki, borsuki, jenoty, kuny, wydry, piżmaki, tchórze, wiewiórki i ptaki łowne poza dropiem,
757.**Zwierzyna gruba** - losie, jelenie, daniiele, sarny, rysie, wilki, dziki i dropie,
758.**Zwierzyna płowa** - losie, jelenie, sarny i daniiele,
Z
759.**Żer** - pokarm zdobywany przez zwierzynę w łowisku,

- 760.**Żeremie** - gniazdo bobrów,
761.**Żerować** - zdobywać pokarm,
762.**Żerowisko** - miejsce żerowania zwierzyny,
763.**Żmijka** - lis o czarnym włosiu na podbrzuszu,
764.**Żmurek** - lis o kasztanowym futrze,

2.Sygnały łowieckie

Sygnały łowieckie to przede wszystkim system porozumiewania się myśliwych. Mają one nie tylko praktyczne znaczenie w czasie wykonywania polowania, ale są nieodłącznym elementem zwyczaju myśliwskiego. Któż nie pamięta wspaniałych strof Pana Tadeusza Adama Mickiewicza- Koncert Wojskiego:

*Natenczas Wojski chwycił na taśmie przypięty
swoj róg bawoli długi, cętkowany, kręty (...)
Bo w graniu odzew dźwięczący, rześki: to pobudka;
Potem jęki po jękach skomla, to psów granie;
A gdzieś gdzie ton twardszy jak grzmot, to strzelanie.*

Sygnalistyka łowiecka jest tak stara, jak zbiorowe polowanie. Narodziła się kilkadziesiąt tysięcy lat temu, w epoce kamiennej. Stworzyła ją praktyczna konieczność porozumiewania się. Niedoskonałość broni powodowała, że na dużego i niebezpiecznego zwierza można było polować jedynie dużą grupą łowców. Początek sygnalistyki łowieckiej to właśnie konieczność komunikowania się między sobą poszczególnych uczestników łowów, czy też całych ich grup. Z czasem do wartości czysto użytkowych sygnałów łowieckich dołączył ich walor obrzędowy i artystyczny. Dzisiejsza sygnalistyka myśliwska to połączenie wszystkich trzech sfer, w których sygnały funkcjonują - komunikacyjnej, obrzędowej i artystycznej.

Współczesna sygnalistyka łowiecka swój początek bierze w wieku XIX. Wywodzi się z Niemiec, jak większa część naszej obyczajowości myśliwskiej. Dziś w kniei słychać prawie wyłącznie nieduże blaszane instrumenty, tzw. rogi Plessa. Rzadziej grają duże francuskie rogi par force, używane pierwotnie do polowań konnych. Sporadycznie w kniei słychać tradycyjne rogi, wykonane z urożeń dużych zwierząt, najczęściej bawołu.

Do dziś zachowało się w tradycji polowania, wraz z zapisem nutowym, około 60. sygnałów myśliwskich. Spora ich część zatraciła już rację bytu na lowach np. sygnał "Przywołanie kobiet". Na współczesnych polowaniach gra się poniżej 30. sygnałów. Faktyczną popularnością cieszy się zaledwie kilkanaście. Sygnały lowieckie, tak dziś, jak i 300 lat temu, możemy ogólnie podzielić na sygnały informacyjne i obrzędowo-uroczyste. Pierwsze z nich nadal wypełniają rolę przekaźnika praktycznych informacji między uczestnikami polowania. Kolejne podkreślają uroczysty charakter wydarzenia, bądź sytuacji, jakie zaistniały w trakcie lowów.

Sygnały, które dziś rozbrzmiewają w polskiej kniei to :

- Pobudka - budzi myśliwych ze snu np. podczas kilkudniowego polowania.
- Powitanie - sygnał uroczysty. Wita uczestników lowów.
- Zbiórka myśliwych - wzywa uczestników polowania do odprawy przed polowaniem.
- Apel na lowy - sygnał natury bardziej obrzędowej, niż praktycznej : Wszystko gotowe, można rozpoczynać polowanie.
- Naganka naprzód! - Jeden z nielicznych sygnałów, umieszczony w aktualnych przepisach lowieckich. Nakazuje kierownikowi naganki, by ta ruszyła w miot. Informuje myśliwych o rozpoczęciu pędzenia.
Do naganki skierowanych może być więcej sygnałów porządkowych
  - o "Naganka szybciej!",
  - o "Naganka wolniej!",
  - o "Prawe skrzydło naganki szybciej",
  - o "Naganka równaj!", "Naganka stój!" itd.
- Zakaz strzału w miot - kolejny sygnał, zawarty w przepisach lowieckich. Naganka jest za blisko, wolno strzelać wyłącznie poza miot.
- Koniec pędzenia, rozładuj broń - trzeci i ostatni sygnał, umieszczony w ministerialnym rozporządzeniu o zasadach wykonywania polowania. Oznacza koniec pędzenia i obowiązek rozładowania broni. Myśliwy może opuścić swoje stanowisko.
- Posilek - ogłasza przerwę w polowaniu, przeznaczoną na śniadanie-obiad.

Kolejna grupa to sygnały grane na śmierć zwierza. Jest ich kilkadziesiąt. Praktycznie gra się kilkanaście, odpowiadających kilkunastu gatunkom zwierzyny. Sygnały te rozbrzmiewają po zakończeniu polowania, przy ułożonym pokocie. Koncert taki przyjął nazwę "otrąbienie pokotu".

Sygnały z tej grupy informują o wyniku polowania. Jednak przede wszystkim są wyrazem szacunku dla upolowanej zwierzyny, holdem oddanym zwierzowi i swoistym pożegnaniem zwierzyny z jej knieją.

Najpopularniejsze to :

Łoś na rozkładzie - obecnie go nie słychać, bo łoś objęty jest całorocznym okresem ochronnym. Jeleń na rozkładzie, Daniel na rozkładzie, Sarna na rozkładzie, Dzik na rozkładzie, Lis na rozkładzie, Zając na rozkładzie.

O ptactwie łownym na rozkładzie informuje jeden sygnał, wspólny dla wszystkich gatunków ptaków łownych, Pióro na rozkładzie. Wyjątek wśród pióra stanowi bażant. Złotopióry klejnot naszych pól ma własny sygnał.

Jeśli w trakcie polowania dokonywana jest uroczystość myśliwskiego pasowania - sygnalista gra Pasowanie. Ten sam sygnał stanowi muzyczną oprawę myśliwskiego chrztu. Sygnałem Król polowania honoruje się myśliwego, który zdobył ten zaszczytny tytuł. Łowy kończy sygnał Koniec polowania. Niekiedy, właśnie na koniec polowania, grany jest sygnał Halali. Sygnał ten ma stary rodowód, wywodzący się z czasów polowań konnych. Grano go pierwotnie w kulminacyjnym momencie polowania. W chwili, w której psy dopadły ściganego jelenia. Poszczególne myśliwi, rozjeżdżający się do domów, żegnani są sygnałem "Pożegnanie". Jeśli łowy trwają kilka dni - na spoczynek wzywa sygnał "Caprzyk". Najbardziej uroczystym sygnałem jest Darz Bór, pełniący faktycznie rolę myśliwskiego hymnu.

Wiele sporów budzi to, których sygnałów należy wysłuchać z odkrytą głową. Ilu myśliwych tyle wersji. Problem ten ilustruje przy okazji ogólnie zły stan polskiej sygnalistyki lowieckiej. Zdarzają się tragikomiczne sytuacje np. myśliwi zdejmują kapelusze, bo sygnalista gra ... śniadanie ! Bezwzględnie odkrytej głowy wymagają wszystkie sygnały otrąbienia pokotu i sygnał "Darz Bór".

Trudno wymagać od każdego myśliwego, by grał sygnały lowieckie. Jednak każdy myśliwy, zaopatrzony przez naturę w słuch muzyczny, powinien sygnały rozpoznawać. Sklepy myśliwskie oferują kasety i płyty z sygnałami, zarejestrowanymi przez doskonałych, zawodowych muzyków. Kulturalny uczestnik polowania, myśliwy szanujący tradycję, powinien się z nimi osłuchać i - przynajmniej podstawowe - zapamiętać.

3. Ślubowanie

Ślubowanie jest pierwszym obrzędem, z którym spotyka się każdy młody myśliwy przyjęty do Polskiego Związku Łowieckiego Staż w kole łowieckim i administracyjne kłopoty ma już za sobą: egzamin złożony wymagane prawem i regulaminem zaświadczenia i zezwolenia uzyskane, wpisowe wpłacone. Rozpoczyna życie myśliwskie. Wówczas to powinien złożyć uroczyste ślubowanie. Obrzęd ten wprowadza młodego myśliwego w klimat tradycji i obyczaju łowieckiego. Ślubowanie przeprowadza się w zasadzie w łowisku w czasie zbiórki myśliwych przed pierwszym zbiorowym polowaniem, w którym bierze udział młody myśliwy, może również odbyć się podczas posiedzenia Wojewódzkiej Rady Łowieckiej lub innych uroczystości. Podczas ślubowania towarzyszy młodemu myśliwemu jego opiekun, który sprawował pieczę nad nim podczas odbywania stażu. Ślubowanie powinno mieć uroczysty charakter. Ślubowanie przyjmuje przewodniczący zarządu koła, łowczy lub prowadzący polowanie.

Dla uświetnienia uroczystości może w niej współuczestniczyć najstarszy wiekiem myśliwy bądź posiadacz odznaczenia "Złom". Ślubujący wywołany zostaje z szeregu myśliwych przygotowanych do odprawy. Ślubujący powtarza tekst klęcząc na lewym kolanie, z odkrytą głową (okrycia głowy zdejmują wszyscy uczestnicy ślubowania), broń trzyma w lewym ręku, pionowo opartą stopką o ziemię, za nim stoi opiekun trzymając prawą dłoń lub kordelas na jego ramieniu.

Tekst ślubowania

*Przystępując do grona polskich myśliwych ślubuje uroczysto:
przestrzegać sumiennie praw łowieckich,
postępować zgodnie z zasadami etyki łowieckiej,
zachowywać tradycje polskiego łowiectwa,
dbać o dobre imię łowiectwa i godność polskiego myśliwego.*

Po wypowiedzeniu formuły myśliwy wstaje, przyjmujący ślubowanie podaje mu rękę i wypowiada słowa:

Na chwałę polskiego łowiectwa bądź prawym myśliwym, niech Ci bór darzy.

Zebrani na odprawie koledzy odpowiadają- "Darz Bór", a jeżeli jest sygnalista, gra on sygnał "Darz bór". Po odebraniu sygnału myśliwi nakrywają głowy. Przyjmujący ślubowanie opiekunowi za trud poniesiony dla dobra łowiectwa i koła. Ślubujący przyjmuje gratulacje i życzenia kolegów, a następnie wstępuje do szeregu.

Teraz przychodzi kolej składania gratulacji. Miło jest, gdy ślubujący w kilku słowach podziękuje swemu opiekunowi i wszystkim myśliwym za trud łowieckiej edukacji. I jeszcze uwaga na temat stroju : Jeśli uroczystość odbywa się w terenie, przed polowaniem, sprawa jest prosta - wszyscy mają na sobie ubrania myśliwskie. Jeżeli jednak ślubowanie zorganizowano pod dachem - wszystkich obowiązuje strój uroczysty. Najlepiej, jeśli jest to regulaminowy galowy mundur myśliwski. Jeśli ktoś go nie ma - stawia się w garniturze. Dżinsy, koszule polo czy sportowe buty są wysoce nie na miejscu.

4. Odprawa myśliwych przed polowaniem

Odprawa myśliwych przed polowaniem powinna mieć charakter poważny i uroczysty, jest to przywitanie myśliwych z łowiskiem (knieją - polem) i spotkanie kolegów przed łowiecką przygodą.

Sygnalista gra sygnał "Zbiórka myśliwych". Myśliwi ustawiają się w szeregu, naprzeciwko ich naganiacze. Odprawę i polowanie prowadzi łowczy koła lub myśliwy wyznaczony przez zarząd koła.

Prowadzący odprawę wita gości, myśliwych i pomocników. Wita łowisko (knieję- pole), aby obdarzało łowców (myśliwych) sukcesem.

Następnie prowadzący dopełnia czynności przewidzianych regulaminem polowań, tj. informuje o gatunkach i ilości zwierzyny przewidzianej do odstrzału, omawia system sygnałów oraz zasady bezpieczeństwa, upewnia się o posiadaniu przez uczestników niezbędnych dokumentów.

W czasie następującego potem losowania kart stanowiskowych zachowuje się kolejność odpowiadającą godności uczestnika i zwyczajowa gościnność. Sygnał "Apel na łowy" kończy odprawę.

5. Chrzest myśliwski i pasowanie

Chrzest myśliwski - to bardzo stara ceremonia związana z przyjęciem adepta do grona myśliwych, Początkowo myśliwy "chrzczony był" tylko raz w życiu, istotnie po ubiciu pierwszego w swej karierze zwierza. Obecnie ceremonial ten stosuje się wielokrotnie, po strzeleniu przez myśliwego pierwszego okazu każdego gatunku zwierzyny.

Po zwołaniu myśliwych prowadzący polowania, łowczy lub prezes koła, a niekiedy inny myśliwy, ciesząc się wśród uczestników łowów estymą, ogłasza, że w grupie jest "fryc", który właśnie się wyzwolił, czyli myśliwy, który strzelił pierwszy w życiu okaz zwierza danego gatunku. Sygnalista - a ten powinien być na każdym zbiorowym polowaniu - gra sygnał danego zwierza na rozkładzie. "Fryc" występuje przed szeregiem. Klęka na lewym kolanie. Mistrz ceremonii nurza w farbie ubitego zwierza kordelas, lub nóż, i bronią tą kreśli na czole młodego myśliwego znak krzyża. Wypowiada przy tym formułę :

W imię Boga, św. Jerzego, św. Michała chrzczę Cię na wyznawcę św. Huberta.

Farby z czoła nie wolno zmyć aż do końca polowania

Jeżeli myśliwy zdobył pierwszą zwierzynę na polowaniu zbiorowym i był to zwierz gruby, to po zakończonym miocie lub w czasie pokotu najstarszy funkcją myśliwy wywołuje z szeregu kandydata do ceremonii i wzywa do przyjęcia pasowania. W tym czasie sygnalista gra sygnał " Pasowanie ", a uczestnicy polowania zdejmują nakrycia głowy. Pasowany klęka na lewe kolano po grzbietowej stronie pozyskanego zwierza. Lewą rękę opiera na broni, prawą na zwierzu. Celebryujący przypomina mu o obowiązkach prawego myśliwego i znaczy farbą czoło adepta, wypowiadając słowa:

Pasuję Cię na rycerza św. Huberta, bądź prawnym, męznym i uczynnym myśliwym.

Jak przy ceremonii chrztu zwyczaj nakazuje , aby nie ścierać farby do końca polowania.

Jeżeli myśliwy zdobył zwierza na polowaniu indywidualnym, to ceremonii chrztu lub pasowania może dokonać jego " starszy" kolega. Ten fakt należy podać do wiadomości członków koła na pierwszym zbiorowym polowaniu podczas pokotu.

Warto też przestrzegać zasady, żeby pierwszego upolowanego grubego zwierza młody myśliwy patroszył własnoręcznie, nie korzystając z pomocy fizycznej kolegów czy naganiaczy, lecz słuchając jedynie ich wskazówek.

Może się zdarzyć, że pierwsza w życiu zwierzyna padnie z ręki myśliwego na polowaniu indywidualnym. Wówczas ceremonię chrztu, od razu, na miejscu, przeprowadza którykolwiek myśliwy, jeśli był świadkiem udanego polowania. Zaś o sprawie ogół myśliwych informowany jest podczas najbliższego spotkania członków koła łowieckiego - czy to na zbiorowym polowaniu, czy to na zebraniu koła. Jeśli młody myśliwy nie ma żadnych świadków swego "wyzwolenia", bo stało się to w trakcie samotnego polowania indywidualnego, wówczas informuje o wszystkim zarząd koła, a ten oficjalnie ogłasza radosną nowinę podczas najbliższego spotkania wszystkich myśliwych. Młodego strzelca uznaje się za "ochrzczonego", ale ceremoniału nie przeprowadza się.

Sporo kontrowersji budzi wspomniany obyczaj pomazania czoła adepta farbą zwierza. Rodzi się pytanie: Kiedy można zmyć farbę ? Przyjęło się, że kieliszek dobrego trunku, zafundowany kolegom pod koniec myśliwskiego spotkania, upoważnia wyzwolenca do stosownej toalety.

W odróżnieniu od ślubowania myśliwskiego, które jest obrzędem uroczystym, poważnym by nie powiedzieć pompacyjnym - chrzest to obyczaj radosny, kwitujący wielkie myśliwskie szczęście, strzelenie pierwszej w życiu zwierzyny.

6. Dekorowanie gałązką " złomu "

Złomem nazywamy krótka (20-30cm) gałązkę świerku, jodły, dębu, buka lub innych drzew (sosna, olcha) bądź roślin (wrzos), typowych dla miejsca polowania.

„Złomem" czcimy każdą ubitą sztukę grubej zwierzyny. Myśliwy, któremu bór darzył staję po stronie grzbietowej ubitego zwierza , a prowadzący polowanie lub jego towarzysz na polowaniu indywidualnym odłamuje "złom", część jego wkłada zwierzynie do gęby, jako tzw. Ostatni kęs, resztę składa na ranie postrzałowej, po czym odłamuje kawałek pomazanej farbą gałązki i na kordelasie lub kapeluszu wręcza go lewą ręką szczęśliwemu strzelcowi, podając mu prawicę ze słowami "Darz bór". Ceremonia ta może odbywać się przy dźwięku trąbki myśliwskiej głoścącej daną zwierzynę na rozkładzie (według

gatunku). Otrzymany "złom" myśliwy zakłada za wstążkę kapelusza lub przymocowuje do czapki i nosi do końca polowania.

Jeżeli zwierz został zdobyty przez samotnego myśliwego na polowaniu indywidualnym, myśliwy przed patroszeniem wkłada zwierzynie do gęby "ostatni kęs", a drugą gałązkę "złomu" przystraja własne okrycie głowy, może również zagrać sygnał "Zwierzyna na rozkładzie".

Tradycyjnie przyjęte jest, że złom, jak wskazuje nazwa, jest odłamywany, a nie obcinany nożem lub kordelasem i wręcza się go przed patroszeniem zwierzyny.

7. Pokot

Pokot- to tradycyjny sposób zakończenia łowów.

Przy ubitej zwierzynie, leżącej w określonym porządku według łowieckiej hierarchii, zbierają się myśliwi oraz pomocnicy (naganka).

Zwierzynę układa się na prawym boku od prawej ku lewej stronie. W pierwszym szeregu są wielkie drapieżniki (ryś, wilk), w następnych szeregach kolejno: losie, jelenie, daniela, dziki, sarny, lisy i inne drapieżniki futerkowe, dalej: zające, króliki, następnie "pióro", tj. bażanty i inne ptactwo łowne. Lisy układa się z kitami wyprostowanymi na przedłużeniu linii grzbietu. Co dziesiątą sztukę zwierzyny drobnej wysuwa się o pół długości

Myśliwi stają w szeregu u czoła rozkładu, pomocnicy po przeciwnej stronie, przed nimi sygnaliści. Jeżeli pokot odbywa się o zmroku, to rozpala się ognisko lub ustawia się pochodnie.

Tradycja zabrania przekroczenia leżącej na rozkładzie zwierzyny, tak myśliwym, jak i pomocnikom. Prowadzący polowanie składa raport najstarszemu funkcją w kole myśliwemu: p[odaje wyniki polowania, ogłasza "króla polowania" i "wicekrólów", dziękuje myśliwym i pomocnikom. Potem następuje otrąbienie rozkładu dla każdego zdobytego gatunku zwierzyny, z wyjątkiem ptactwa, które otrąbione zostaje sygnałem "Pióro na rozkładzie"

Zgodnie z tradycją w czasie raportu i otrąbienia pokotu myśliwi i pomocnicy stoją z odkrytymi głowami. Jeżeli na polowaniu nie ma myśliwego, któremu prowadzący mógłby złożyć raport, dokonuje on tylko ogłoszenia wyników polowania.

Po raporcie lub ogłoszeniu wyników polowania następuje ogłoszenie i dekoracja "króla polowania" i "wicekrólów". Wskazane jest, by pokot podsumowany został kilkoma zdaniami na temat koleżeńskiej atmosfery i zgodnego z etyką odbycia łowów. Hejnały "Koniec polowania" i "Darz bór", wysłuchane z odkrytymi głowami kończą łowy.

8. Hubertowiny

Do tradycji łowieckiej należy święcenie dnia patrona myśliwych- św. Huberta. Święto to obchodzone jest 3 listopada. Zwyczaj ten powinien być kultywowany, choć łowy odbywają się często nie w dniu patrona, lecz w najbliższym dniu wolnym od pracy.

Polowanie "hubertowskie" bywa przeważnie pierwszym polowaniem jesiennym w sezonie. Łowom w tym dniu nadaje się szczególnie uroczysty charakter. Zazwyczaj przebieg polowania jest skrócony dla zorganizowania wspólnego ogniska lub biesiady. Na "hubertowiny" powinni być zaproszeni goście mieszkający na terenie obwodu łowieckiego i współpracujący z kółem.

9 . Polowanie noworoczne lub wigilijne

Polowanie noworoczne lub wigilijne należy do tradycyjnych łowów organizowanych w naszym Związku. Łowy te posiadały zawsze szczególny charakter- miały na celu zaciśnięcie koleżeńskich więzów, podkreślenie estetycznej wartości łowiectwa, wzbogacanie przeżyć myśliwskich innymi treściami niż samo polowanie. Tradycyjnie łowy w tym dniu powinny kończyć się wcześniej, tak aby przy ognisku bądź wspólnym stole, w atmosferze koleżeństwa dokonać zbilansowani łowieckich przeżyć minionego roku, utrwalić kształtujące się na tej kanwie przyjaźnie, życzyć kolegom dobrych myśliwskich dni w następnym roku.

Są koła łowieckie, które w tym dniu, wykorzystując odbywające się łowy, Święcą prasłowiański zwyczaj dzielenia się pokarmem ze zwierzętami.

Dziś ma to inny wyraz- myśliwi przed pierwszym miotem lub pędzeniem udają się do paśników i składają tam karmę. Piękny to ukłon w stronę tradycji naszych pradziadów, warto go szerzej propagować wśród kół łowieckich. Powszechnie uważa się, że najpowszechniejszą, klasyczną - a przy tym najbardziej "myśliwską" spośród wszystkich naszych pieśni łowieckich- jest pieśń "Pojedziemy na łów".

10. Złomowanie Kniei

Złomy informacyjne, nazywane też odlomami informacyjnymi, to system umownych znaków, jakie pozostawia myśliwy, lub przewodnik psa, w trakcie poszukiwania postrzałka, czyli rannej zwierzyny. W praktyce - są to małe gałęzie, ułożone na ziemi, lub wbite w ziemię. Układanie znaków informacyjnych na trasie ucieczki postrzałka, zwane złomowaniem kniei, oznacza drogę uchodzenia rannego zwierza i zwiększa szanse na jego podniesienie, czyli odszukanie. Zdarza się, że poszukiwania z jakichś powodów trzeba przerwać - np. zmierzch, konieczność zorganizowania pomocników poszukiwań, wyjazd po psa itp. Po wznowieniu poszukiwań dochodzenie postrzałka rozpoczynamy, dzięki odpowiedniemu oznakowaniu trasy, dokładnie w miejscu, w którym je przerwaliśmy. Złomowanie kniei zmniejsza przy tym trudności poszukiwawcze, wynikające z zamazania śladów i tropów przez deszcz czy rosę.

Na odlomy informacyjne najlepiej nadają się gałązki świerkowe. Jeśli świerk nie rośnie w pobliżu można użyć gałązek innego drzewa. Zasadą jednak jest to, by na całej trasie uchodzenia postrzałka znaki układane były z gałęzi tego samego gatunku drzewa. Gałązki, których użyjemy do złomowania kniei, należy na krótkim odcinku okorować, by odróżnić je w ten sposób od innych np. przypadkowo nawianych przez wiatr.

Pierwszy znak to złom stanowiskowy. Tworzy go gałąź o długości 50-70 cm, okrzesana do ok. 1/3 swej długości od dołu z bocznych gałązek, pionowo wpita w ziemię w miejscu, w którym stał myśliwy w chwili oddania strzału. Jeśli strzał padł z ambony - znak wbija się tuż przy ambonie.

Kolejny znak to tzw. złom kierunkowy. Jest to gałązka o długości ok. 30 cm. Układamy ją płasko na ziemi tuż przy złomie stanowiskowym. Czubek złomu kierunkowego, jak strzałka drogowskazu, wskazuje kierunek, w którym jest zestrzał, czyli miejsce, gdzie stał zwierz w chwili przyjęcia kuli.

Następny znak to złom zestrzałowy. Umieszczamy go w miejscu, w którym stał zwierz w chwili strzału. Jest on bardzo podobny do złomu stanowiskowego. Tworzy go wbita w ziemię gałąź. Jest jednak nieco krótszy - mierzy ok. 30-40 cm. Złom zestrzałowy jest też na długości krótszej, niż stanowiskowy, okrzesany od dołu z bocznych gałązek.

Tuż przy złomie zestrzałowym kładziemy na ziemi złom główny. Tworzy go gałązka o długości ok. 30 cm. Czubek złomu głównego, jak drogowskaz, pokazuje kierunek ucieczki zwierza po przyjęciu kuli z miejsca, w którym stała zwierzyna w chwili strzału.

Następne znaki to tzw. złomy przewodnie. To "szeregowie drogowskazy", układane na całej trasie uchodzenia zwierza. Kładziemy je płasko na ziemi. Są bardzo podobne do złomu kierunkowego i głównego, ale nieco mniejsze. Muszą odwzorowywać trasę przemieszczania się postrzałka. Do ich położenia skłaniać powinien ślad farby, tropy, zmiana kierunku tropienia, dokonana przez psa itp. Czubek złomów przewodnich musi wskazywać kierunek ucieczki postrzałka.

Na całej trasie dochodzenia rannej sztuki - począwszy od zestrzału - możemy napotkać ślady farby, ścinę, odłamki kości itp. Na tych - jakże ważnych w tropieniu - śladach, by były później dostrzeżone i by uchronić je przed zatarciem, kładziemy złomy postrzałowe. Przypominają złomy przewodnie, ale są od nich mniejsze. Poza tym, by dodatkowo odróżnić je od przewodnich, gałązki, pełniące rolę złomów postrzałowych, kładziemy wewnętrzną stroną do ziemi - w odróżnieniu od pozostałych złomów, leżących na ziemi, układanych stroną wewnętrzną do góry. Jeśli decydujemy się na osłonięcie jakiegoś ważnego śladu złomem postrzałowym - można dodatkowo wyróżnić to miejsce ułożeniem tuż obok złomu przewodniego.

Jeśli w trakcie dochodzenia postrzałka myśliwy uzna, że nie potrafi dalej określić trasy, ani nawet kierunku, ucieczki rannego zwierza - układa na ziemi złom negatywny. Trzeba go położyć w ostatnim punkcie świadomego poszukiwania, czyli np. przy ostatniej farbie, lub innym ostatnim wiarygodnym śladzie przejścia zwierzyny. Złom negatywny tworzą trzy krzyżujące się gałęzie. Jedna, najdłuższa, wskazuje czubkiem przypuszczalny, domniemany kierunek ucieczki zwierza. Na niej, pod kątek prostym, kładzie się dwie krótsze. Krótsze układamy na dłuższej w ten sposób, by czubek jednej skierowany był w prawo, drugiej w lewo.

Może się zdarzyć w czasie dochodzenia postrzałka, że gęsty podszyt, lub inne niesprzyjające warunki terenowe, powodują, iż złomy, układane na ziemi, są trudne do dostrzeżenia po wznowieniu poszukiwania rannej sztuki. Wówczas potrzebny jest tzw. złom ostrzegawczy, zwany też złomem orientacyjnym. Jest to długa i cienka witka, prawie w całości okrzesa z gałązek bocznych. Pozostawiamy na niej praktycznie tylko gałązki samego wierzchołka. Uzyskany w ten sposób długi i giętki patyk, z fragmentem gałązek na czubku, zwijamy w pałąk. Pałąk zawieszamy na drzewie, lub krzaku, starając się, by wisiał na wysokości oczu człowieka, czyli ok. 170 cm nad ziemią. Zasadą jest to, by złom ostrzegawczy wieszać idealnie nad złomami, leżącymi na ziemi, np. przewodnimi, lub postrzałowymi, albo też możliwie blisko miejsc, na których złomy te leżą. Pozwoli to szybko odszukać znaki trudne do dostrzeżenia na ziemi.

Złomowanie kniei to bardzo stary myśliwski system znaków umownych. Dziś rzadko stosowany. Część współczesnych myśliwych oznacza trasę uchodzenia postrzałka kawałkami papierowych chusteczek, papierem toaletowym itp. Zaśmieca to knięję i nie jest świadectwem ani łowieckiej wiedzy, ani szacunku dla tradycji.

11. Zabobony i przesady myśliwskie

Zabobony, przesady i łowieckie wróżby to obszerna część myśliwskiej obyczajowości. Omówienie wszystkich, wyjaśnienie przyczyn i dowiedzenie skutków, czy choćby wymienienie ich z nazwy przekracza ramy tej broszury. Oto kilka elementarnych prawd łowieckich, które przyjąć trzeba jak dogmat.

Myśliwy nie poluje w Boże Narodzenie i Niedzielę Wielkanocną. W dniu polowania z łóżka wstać należy prawą nogą. Założenie myśliwskiej odzieży na lewą stronę to fatalna wróżba na resztę dnia. Jeśli na schodach dobrze wychowany sąsiad, absolutnie w dobrej wierze, powinszuje łowcy "Udanych łowów", czy "Dobrego polowania" - od razu można wracać do łóżka. To chyba najgorsza wróżba. Myśliwemu życzy się by mu Bór darzył. Próg domu przekraczać należy prawą nogą. Jeśli szczęśliwie wydostaniemy się jednak na ulicę to nie wolno odwracać głowy i spoglądać w stronę domu, choćby żona w oknie machała nam chusteczką. Jeśli myśliwy, wychodząc na łowy, czegoś zapomni - nieważne, czy będzie to drugie śniadanie, czy strzelba - nie wolno wracać. Bardziej się opłaci pożyczanie broni od kogoś z nie polujących tego dnia kolegów. Napotkanie w drodze do łowiska starej kobiety, lub - co gorsza

- zakonnicy wróży jak najgorzej. Podobnie widok pustych naczyń na wodę - wiader, konewek itp. I przeciwnie, młoda panna z wiadrem pełnym wody to zapowiedź sukcesu (Podobno na trasie przejazdu znamienitego myśliwego, prezydenta Mościckiego, z Warszawy do Białowieży ustawiano młode włościanki z pełnymi wiadrami. Za troskę o myśliwskie szczęście Głowy Państwa każda otrzymywała drobną kwotę z państwowej kasy). Dobrze jest, w dniu rozpoczęcia sezonu, puścić bez strzału pierwszego zwierza danego gatunku. Pomyślną wróżbę wzmacnia dodatkowo uchylenie kapelusza na widok np. pierwszego w sezonie szaraka.

Wiele można wyczytać z zachowania myśliwskiego psa. Trzeba pilnie obserwować, jak zwierzę robi kupkę. Jeśli ogonem w stronę myśliwego, czyli "na torbę" - szanse rosną. Jednak gdy rzecz się dzieje "twarzą w twarz", czyli "na puste pole", korzystniej będzie spróbować szczęścia w Lotto.

Jeśli, mimo takich niebezpieczeństw fart nas nie opuści i strzelimy grubego zwierza - do patroszenia nie wolno zawijać rękawów koszuli. To odróżnia myśliwego od rzeźnika, z całym szacunkiem dla tej pożytecznej profesji, oraz zapowiada niedaleki kolejny sukces. Z czasem troska o niepowalanie farbą odzieży sprawi, że patroszyć będziemy perfekcyjnie nawet w zimowej kurcie. Ale, przyznać to trzeba otwarcie, na początku holdowanie temu zwyczajowi wywołuje protest naszych kobiet.

Skoro o kobietach. Mają duży wpływ na pomyślność łowów. Czasem zbawienny, a czasem odwrotnie... Nie wolno, i to pod żadnym pozorem, pozwalać na to, by kobieta dotknęła naszej broni. Dowiedziono przy tym złych skutków bliskości kobiecej garderoby w pobliżu strzelby, czy sztucera. Niedbale rzucona część niewieściego odzienia, nawet najdelikatniejsza, gdy upadnie w pobliżu równie niedbale pozostawionej strzelby - a życie zna takie przypadki - może broń zauroczyć. Odczynienie strzelby to proces trudny i długotrwały.

Obszerniejszego omówienia wymaga zwyczaj chwytania damskiego kolana przed wyruszeniem na łowy. A to dlatego, że jest to zwyczaj bardzo powszechny, zaś jego korzenie mało znane. Tkwią one w pradziejach. W czasach, gdy polowanie na grubego zwierza było zajęciem śmiertelnie niebezpiecznym. Pradawni łowcy do takiej wyprawy przygotowywali się bardzo starannie. By rankiem być w jak najlepszej formie noc spędzali wstrzemięźliwie. Bez kobiet. Z drugiej jednak strony, by podnieść poziom adrenaliny, niezbędnej na niebezpiecznych łowach, a przy tym ciągle mieć w

pamięci rozkosze, jakie czekają gdy polowanie uda się przeżyć - myśliwski przodek przed wyjściem na łowy swoje kobiety oglądał, a nawet je dotykał. Strategia ta przetrwała do naszych czasów w formie pogłaskania damskiego kolanka przed wyruszeniem na łów.

Ze zwyczajem tym wiąże się zasada "Im grubszy zwierz, tym wyżej bierz". Chodzi o to, że - w zależności od gatunku zwierzyny, na który chce się zapolować, a precyzyjnie w zależności od tego, jak srogie niebezpieczeństwo ów zwierz może spowodować na myśliwego - damę chwycić trzeba, w myśl przytoczonej zasady, za właściwą część ciała. I tak: na przepiórki i kuropatwy wystarczył mały palec. Zając wymagał już całej stopy. Gdy myśliwy szedł na lisa - chwycił za kolano. Jeleń, a tym bardziej łось, domagał się dotknięcia uda. O przygotowaniach do polowania na żubry, tury i niedźwiedzie stare podręczniki łowiectwa wstydliwie milczą...